

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอ โดยแยกเป็นหัวข้อตามลำดับ ดังนี้

1. นโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาประชากรกลุ่มปฐมวัย
2. แนวคิดพื้นฐานของการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา
3. ปรัชญาการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา
4. พัฒนาการเด็กในระดับก่อนประถมศึกษา
5. การจัดประสบการณ์ในระดับก่อนประถมศึกษา
6. สาระสำคัญของหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540
7. การจัดกลุ่มวัตถุประสงค์การศึกษาของบลูม (Bloom's)
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
9. กรอบความคิดในการวิจัย

นโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาประชากรกลุ่มปฐมวัย

รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรบุคคลกลุ่มเด็กปฐมวัยอย่างยิ่ง เนื่องจาก การสร้างเสริมพัฒนาการทุกด้านให้เจริญเติบโตเต็มตามศักยภาพในช่วงอายุนี้นี้ จะเป็นรากฐานที่ดี ของชีวิต เพราะเด็กวัยตั้งแต่ปฏิสนธิ - 6 ปี ระบบประสาทและสมองเจริญเติบโตในอัตราที่สูง ที่สุดและเร็วที่สุดของชีวิต กล่าวคือ ประมาณ 80% ของผู้ใหญ่ปกติ แต่สมองมีธรรมชาติเป็น ศักยภาพ มิได้สมบูรณ์ในการรับรู้และคิดมาพร้อมกับการกำเนิด ต้องอาศัยปัจจัยด้านภาวะ แวดล้อมของครอบครัว ประสบการณ์การเรียนรู้ การกระตุ้นสัมผัสที่ดีและเหมาะสมกับช่วงอายุ จึงจะพัฒนาสมองให้เติบโตถึงขีดสุดศักยภาพได้ ทำให้เรียนรู้ดี โครงสร้างสมองเข้มแข็ง แต่ในทาง ตรงข้าม ปัจจัย เงื่อนไขที่จำกัดและไม่เหมาะสมกับช่วงอายุ จะบั่นทอนการพัฒนาศักยภาพ ของสมอง ทำให้โครงสร้างของสมองไม่ดีและเรียนรู้ได้ยาก จะเห็นได้ว่า ครอบครัวและ กระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาสมอง เป็นการสร้างฐานทางสติปัญญาทั้งระดับบุคคลและประเทศชาติ แต่เด็กในชนบทส่วนใหญ่ อยู่ในสภาวะแวดล้อมและตัวแบบของการเรียนรู้ที่จำกัด หากปล่อยให้ การเจริญเติบโตของเด็กปฐมวัยขึ้นอยู่กับฐานะของครอบครัวแล้ว เด็กที่มีบิดามารดายากจนย่อม ขาดปัจจัยและโอกาสที่จะเติบโตสมวัย เด็กที่เติบโตอย่างบกพร่อง ทำให้เกิดสติปัญญาที่จะแก้ไข

ปัญหาในการทำงานและการดำเนินชีวิตอย่างสร้างสรรค์ มีแนวโน้มที่จะเป็นกลุ่มที่มีปัญหาขาดภูมิคุ้มกันภัยต่าง ๆ ที่มากับความเปลี่ยนแปลงของสังคม พลเมืองที่ด้อยคุณภาพจะสร้างปัญหาให้ตนเอง ครอบครัวและสังคมอย่างต่อเนื่องเป็นวัฏจักร ส่งผลให้เป็นประชากรที่ไม่มีคุณภาพ ประการสำคัญ รัฐจะสูญเสียทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะเด็กเป็นประชากรกลุ่มเดียวที่ชีวิตและการเจริญเติบโตขึ้นอยู่กับผู้ใหญ่ทั้งสิ้น เด็กยังไม่รู้จักรักษาสติธิ ไม่รู้จักรักษาผลประโยชน์ของตน หากผู้ใหญ่ไม่ดำเนินการให้แล้วเด็กก็就会被ทอดทิ้งและถูกเอาเปรียบมากที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2538 : 1 - 2)

รัฐประสงค์จะได้พลเมืองที่มีคุณภาพ มีสติปัญญาสูงไว้เป็นกำลังของประเทศชาติ จึงต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกำหนดเป็นนโยบาย จัดทำมติคณะรัฐมนตรีรองรับ กำหนดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ลงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กำหนดแผนและโครงการรวมทั้งจัดกลไกต่าง ๆ ให้ครอบครัวที่หลากหลายประเภทเอื้อต่อการเติบโตของเด็ก ดังนั้นนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาประชากรกลุ่มเด็กปฐมวัยและครอบครัว จึงเป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลสำหรับอนาคตของประเทศบนพื้นฐานของวิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสังคมศาสตร์ เป็นการลงทุนสะสมในตัวบุคคล ที่ส่งผลกระทบที่ดีในระยะยาว ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้วยวิสัยทัศน์ที่เห็นความสำคัญของทรัพยากรกลุ่มเด็กปฐมวัยดังกล่าว นายชวน หลีกภัย เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ จึงอนุมัติโครงการอนุบาลชนบท เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2523 เพื่อให้เด็กอายุ 4 - 6 ปี ในชนบทได้รับการเสริมสร้างพัฒนาการพื้นฐานให้เจริญเติบโตเต็มศักยภาพเท่าเทียมกับเด็กในเมือง และเพื่อเป็นการวางแผนพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานด้านทรัพยากรบุคคลสำหรับอนาคตของประเทศ

ในทศวรรษแรกของการดำเนินงานอนุบาลชนบท (พ.ศ. 2528 - 2539) งานส่วนใหญ่จะมุ่งด้านปริมาณ จัดให้เด็กอายุ 4 - 6 ปีให้เข้าเรียนให้มากที่สุด พร้อมกับได้ศึกษาพัฒนาแนวคิดกรรมด้านคุณภาพ คือ ด้านกระบวนการเรียนรู้ของเด็กให้ถึงขีดสุดศักยภาพ และด้านการจัดระบบงานให้มีประสิทธิภาพ ฉะนั้นในทศวรรษที่สองของอนุบาลชนบท จึงสามารถดำเนินการด้านคุณภาพทั้งด้านกระบวนการเรียนรู้ให้ถึงขีดเป็นและด้านจัดระบบงานได้ทันที

พันธะผูกพันเรื่องการพัฒนาเด็กและเยาวชนระดับโลกของประเทศไทย

องค์การระหว่างประเทศได้เห็นความสำคัญของเด็กและเยาวชน เนื่องจากเด็กจะเป็นผู้สืบทอดเจตนารมณ์ของระบบเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนวัฒนธรรมของทุกชาติที่บรรพบุรุษได้สร้างสมต่อไป รวมทั้งจะต้องทำหน้าที่พิทักษ์รักษาสังแวดล้อมและความสงบของสังคมและโลกต่อไป ดังนั้นเมื่อวันที่ 29 - 30 กันยายน 2533 องค์การสหประชาชาติ องค์การยูนิเซฟ และองค์การอนามัยโลก จึงร่วมกันดำเนินการจัดประชุมสุดยอดระดับโลกเพื่อเด็ก ปี 2000 (World Summit for Children) ขึ้น ณ กรุงนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อกระตุ้น

เร่งเร้าให้ผู้นำประเทศดำเนินการพัฒนาเด็กให้ได้มาตรฐานสากล รวม 3 ด้าน 27 ข้อ คือ ด้านการอยู่รอด ด้านพัฒนา และด้านคุ้มครอง (World Declaration on the Survival Protection and Development of Children) กำหนดทศวรรษเพื่อการพัฒนาเด็กระดับโลก ค.ศ. 2000 ที่ประชุมประกาศรับรองปฏิญญาเด็กและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก จัดให้ผู้นำประเทศลงนามประกาศเจตจำนงในการพัฒนาเด็ก ติดตาม ให้รายงานและวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน จัดทำรายงานสภาวะเด็กของโลกประจำปี

รัฐบาลไทยได้ลงนามอย่างเป็นทางการรับรองปฏิญญาเด็ก โดย นายอานันท์ ปันยารชุน เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2534 และในปีเดียวกันก็ได้ลงนามให้สัตยาบันอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และเพื่อให้เป็นไปตามปฏิญญาระดับโลกเพื่อเด็กและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก รัฐบาลจึงได้จัดประชุมสมัชชาแห่งชาติ ครั้งที่ 1 ว่าด้วยทิศทางและพัฒนาการเด็กไทย ตั้งคณะกรรมการศึกษาภาวะวิกฤติของเด็กไทย จัดทำเป้าหมายสำหรับพัฒนาการเด็กในรอบ 10 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2535 - 2543 จัดทำสภาวะความต้องการพื้นฐานของเด็ก ประกาศสำคัญคณะรัฐมนตรี ได้อนุมัติและประกาศให้ปฏิญญาเพื่อเด็ก บรรจุเรื่องการพัฒนาการรักษากรมมนุษย์ลงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประกาศนโยบายด้านสังคม แต่งตั้งคณะรัฐมนตรีฝ่ายสังคม สร้างกลไกเอื้อให้ครอบครัวสามารถอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เติบโตสมวัยได้

กล่าวได้ว่า รัฐบาลไทยและองค์กรพัฒนาเด็กระหว่างประเทศ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของประชากรกลุ่มเด็กปฐมวัยและศักยภาพในช่วงแรกของชีวิตมนุษย์ รวมทั้งปัจจัยด้านครอบครัวที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กให้เติบโตถูกต้อง แต่ในการดำเนินการดังกล่าวจะมีหลายหน่วยงานปฏิบัติ เช่น ครอบครัว สถานศึกษา นักวิชาการ องค์กรชุมชนและภาคธุรกิจเอกชน ดังนั้น 5 ฝ่ายหรือเบญจภาคี จะต้องปรับกระบวนการทรรคในการพัฒนาเด็กให้มีทิศทาง เป้าหมายเดียวกัน โดยทุกฝ่ายจะต้องได้ร่วมกันคิด ร่วมกันสร้างภาพของงาน กำหนดทิศทาง เป้าหมาย ยุทธศาสตร์และดัชนี ประการสำคัญ การปฏิบัติงานจะต้องใช้วัฒนธรรมและมีระบบนิเทศติดตามแก้ปัญหาทุกระยะ เพราะการรอผลการประเมินผลสุดท้าย แล้วนำมาแก้ไขก็จะสายเกินไป และส่งผลน้อยต่อการทำงาน

จุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างเสริมพัฒนาการทุกด้านให้เจริญเติบโตถึงขีดสุดของศักยภาพ เตรียมความพร้อมเพื่อการเรียนรู้และชีวิต ได้แก่ ด้านร่างกาย มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างเสริมโครงสร้างภาวะเจริญเติบโต ด้านสมรรถภาพทางกลไกด้านสุขภาพอนามัย และพฤติกรรมอนามัย ให้เจริญเติบโตตามมาตรฐานเด็กไทย ด้านสติปัญญาหรือการรับรู้และคิดเป็น มีจุดมุ่งหมายที่จะกระตุ้นการรับรู้ให้ไวกลมและลึกซึ้ง พัฒนาระบบการคิดและเรียนรู้ให้ถึงขีดสุดศักยภาพ ความคิดรวบยอดและความคิดสร้างสรรค์ ด้านจิตใจ - อารมณ์และสังคม มีจุดมุ่งหมาย

เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ ความว่าแจ้งแจ่มใส ความสนใจ ความมั่นใจ มีวินัย จิตสำนึกที่ดี ค่านิยมที่ถูกต้องและการปรับตัว ด้านภาษา มุ่งส่งเสริมความสามารถในการสื่อสาร และความพร้อมในการเรียน

คุณลักษณะเฉพาะ มุ่งปลูกฝังสร้างเสริมกระบวนการคิด กระบวนการกลุ่ม คุณธรรม จริยธรรม วิถีชีวิตไทย สิ่งแวดล้อมและค่านิยมความเสมอภาค

รูปแบบการจัดอนุบาลศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาของสำนักงาน

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

จากนโยบายและจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาเด็กให้เติบโตถึงขีดสุดศักยภาพและยั่งยืน ทั้งนี้การจัดอนุบาลศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงมีรูปแบบเฉพาะ กล่าวคือ การดำเนินงานจะมี 4 กิจกรรมสัมพันธ์กัน คือ จัดชั้นอนุบาล จัดมุมห้อง หรือห้องสมุดของเด็ก จัดกิจกรรมชั้นอนุบาลให้สัมพันธ์กับงานการเลี้ยงเด็กและครอบครัว ศึกษา จัดศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับอำเภอ / กลุ่มโรงเรียน เพื่อการนิเทศและเป็นแหล่งวิชาการ ภาคสนาม

แนวคิดพื้นฐานของการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542 : 12 - 13) ได้มีการประเมินสัมฤทธิ์ผลโครงการอนุบาลชนบทศวรรษที่ 1 (พ.ศ. 2529 - 2539) ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2534 ได้พัฒนาเป็นแผนงานจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา งานจัดการศึกษาก่อนภาคบังคับ ยกฐานะเป็นแผนงานหนึ่งเป็นงานประจำแทนการมีสถานภาพเป็นโครงการ เพื่อให้การพัฒนาเด็กมีคุณภาพและได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณให้เพียงพอ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงดำเนินการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาตามแนวคิดในรูปแบบโครงการอนุบาลชนบท ดังนี้

1. ช่วงเตรียมการ : จัดชั้นเด็กเล็กเพื่อเตรียมความพร้อมเรียนชั้นประถมศึกษา

เหตุการณ์ระหว่าง พ.ศ. 2523 - 2528 นับเป็นช่วงปรับเปลี่ยนแนวคิดใหม่ในการอบรมเลี้ยงดูและจัดการศึกษาเด็กปฐมวัย ตั้งแต่ปฏิสนธิ - 8 ปี เหตุการณ์สำคัญดังกล่าวคือ นักการศึกษาด้านอนุบาลศึกษา ได้นำหลักวิชาการแพทย์และประสาทวิทยา เรื่องหน้าที่และการเจริญเติบโต ในการรู้จักและเรียนรู้ของสมองมาเป็นหลักในการจัดกระบวนการเรียนแบบใหม่ กระตุ้นให้สมองคิดครบส่วน เพื่อให้สมองมีพัฒนาการถึงขีดสุดศักยภาพ ด้านนักเศรษฐศาสตร์ บอมนับว่า การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของการพัฒนาประเทศ (Infra - Structure) ประการสำคัญนโยบายพัฒนาประเทศด้านอุตสาหกรรม ส่งผลกระทบต่อสถาบัน

กรอบกว้าง ด้านความต้องการสถานเลี้ยงเด็กปฐมวัยอย่างมาก และความจำเป็นจะต้องพัฒนาภาคชนบทที่ล้าหลัง อันเนื่องมาจากผลการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 1 - 4 อย่างไรก็ดีตามแนวคิดที่มีอิทธิพลให้เกิดการเปลี่ยนแนวคิดใหม่ในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเป็นรูปธรรมคือ การประชุม เรื่อง New Approaches to Education of Children of Pre-School ของผู้เชี่ยวชาญจากประเทศเอเชียและโอเชียเนีย จัดประชุมที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 4 - 12 กันยายน 2522 ที่ยูเนสโกจัดขึ้น ซึ่ง ดร. สิปปนนท์ เกตุทัต เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสมัยนั้น ได้เป็นผู้แสดงปาฐกถาเปิดประชุม ผลการประชุมแสดงให้เห็นว่า ประเทศต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแนวคิดใหม่ในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา โดยจัดอย่างกว้างขวางและกลุ่มเป้าหมายสำคัญ คือ กลุ่มเด็กที่เสียเปรียบด้านสิ่งแวดล้อม ภาษาและวัฒนธรรม ในชนบทและชุมชนแออัดในเมือง (UNESCO, 1979 :18 -19) การประชุมครั้งนี้ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรม 2 ประการ คือ

1. โอนโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดทั้งหมด จากกองการศึกษาพิเศษมาสังกัดกองการประถมศึกษา เนื่องจากมีแนวคิดว่าการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเป็นการศึกษาที่มีปรัชญา ทฤษฎีและหลักการเฉพาะ มิใช่เป็นการศึกษาพิเศษหรือการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งได้ดำเนินการ เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2522 ขณะที่ยนายแพทย์บุญสม มาร์ติน เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

2. ดำเนินโครงการจัดชั้นเด็กเล็ก 2 โครงการ คือ โครงการนำร่องจัดชั้นเด็กเล็กในพื้นที่ที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ และโครงการส่งเสริมการศึกษาในท้องถิ่นที่ใช้ภาษาอื่นมากกว่าภาษาไทย โดยจัดลงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2524 - 2529) ในพื้นที่เป้าหมายเร่งรัดการพัฒนา 37 จังหวัด 424 อำเภอ 44 กิ่งอำเภอ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ กับบางส่วนอยู่ในภาคใต้และภาคกลาง

เนื่องจากเป็นครั้งแรกที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ดำเนินโครงการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา หลักสูตร 1 ปีอย่างกว้างขวาง เพื่อให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพ จึงจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษาระดับก่อนวัยเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เมื่อปี 2525

นอกจากนี้การปรับเปลี่ยนนโยบาย ความคิดใหม่และการดำเนินโครงการระดับก่อนประถมศึกษาดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านวิชาการและด้านการผลิตครูสอนระดับก่อนประถมศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ นักวิชาการ สถาบันและหน่วยงานราชการที่ปฏิบัติงานด้านเด็กปฐมวัย ได้เริ่มจัดทำเอกสาร คู่มือ ตำรา บทความ แนวคิดใหม่ ๆ ในการอบรมเลี้ยงดูและจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะสถาบันผลิตครูเริ่มเปิดภาควิชาปฐมวัยระดับประกาศนียบัตรจนถึงระดับปริญญา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ประเมินโครงการจัดชั้นเด็กเล็กในพื้นที่ที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ ผลการประเมินสรุปได้ว่า สามารถลดการซ้ำชั้นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 2 จากร้อยละ 7.73 และ 2.64 เหลือร้อยละ 3.05 และ 1.15 ตามลำดับ ท่านผู้ปกครองมีความพอใจที่บุตรได้มีโอกาสรับการพัฒนา

2. โครงการอนุบาลชนบท : เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสำหรับอนาคตประเทศ

2.1 วิสัยทัศน์แห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529)

แผนนโยบายของรัฐบาลที่ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี มีเป้าหมายจะพัฒนาภาคชนบทของประเทศให้มีความเจริญทุก ๆ ด้าน สำหรับนายชวน หลีกภัย ซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการขณะนั้น มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ตระหนักถึงความเจริญเติบโตของโลกปัจจุบันและอนาคตว่า เป็นโลกของวิทยาการสมัยใหม่ โดยเฉพาะการแข่งขันระดับโลกที่เข้มข้นด้านเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี อุตสาหกรรมและทรัพย์สินทางปัญญา ทำให้ต้องคิดค้นยุทธศาสตร์ซึ่งรุกและยั่งยืน คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็ก เยาวชนและพลเมืองให้มีคุณลักษณะที่ดี ทั้งด้านร่างกาย ด้านสติปัญญาและด้านจิตใจ - จริยธรรม ประการสำคัญ ต้องดำเนินการพัฒนาทรัพยากรคนกลุ่มเด็กปฐมวัยช่วงอายุ 4 - 5 ปี เนื่องจากเป็นช่วงที่ระบบประสาทและสมองเจริญเติบโตเร็วที่สุดและสูงที่สุดของชีวิต โดยกระตุ้นสมองให้ทำหน้าที่รู้สึก เรียนรู้และจิตใจ - จริยธรรม เจริญเติบโตถึงขีดสุดศักยภาพ ซึ่งจะเป็นรากฐานคุณลักษณะที่ดีทั้งความคิด จิตใจและพฤติกรรม เมื่อเติบโตเป็นเยาวชนและพลเมือง สามารถปฏิบัติภารกิจในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคม การเมือง การปกครองและวัฒนธรรม ให้เจริญก้าวหน้าทันโลก ทศวรรษต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การริเริ่มโครงการอนุบาลชนบทในสภาพมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ ทำให้มีอุปสรรคด้านความคิดเก่ากับความคิดใหม่ กล่าวคือ ความคิดใหม่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเห็นความสำคัญของการพัฒนาประชากรกลุ่มอายุ 4 - 5 ปี ซึ่งเป็นช่วงที่หน้าต่างการเรียนรู้ของสมองเปิดมากที่สุด แนวคิดเดิมของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผู้บริหารยังมีความเชื่อว่า การอนุบาลศึกษา คือ การเลี้ยงดูเด็กและเตรียมความพร้อมเท่านั้น ภาครัฐไม่ควรลงทุนในสภาพที่งบประมาณจำกัด แต่ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาประเทศระยะยาว ซึ่งจะต้องพัฒนาที่รากฐาน คือ กลุ่มเด็กปฐมวัย อายุ 4 - 5 ปี ทำให้นายชวน หลีกภัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้เพียรพยายามชี้แจงกับฝ่ายต่าง ๆ ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2528 - มีนาคม 2529 เป็นเวลา 9 เดือน คณะรัฐมนตรีจึงอนุมัติให้ดำเนินโครงการอนุบาลชนบท เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2529

2.2 อนุบาลชนบท คือ ความเสมอภาคด้านโอกาสของชีวิต

ด้านวิวัฒนาการของการอนุบาลศึกษาของประเทศไทย โครงการอนุบาลชนบท นับว่าเป็นยุคที่สองที่การศึกษาในระดับนี้เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน เพื่อพัฒนาประชากรกลุ่มเด็ก อายุ 4 - 5 ปีในชนบททุกคน ให้มีรากฐานของชีวิตที่มั่นคงเต็มศักยภาพอย่างเสมอภาคด้านโอกาสของชีวิต ทั้งนี้เพราะยุคแรกของการอนุบาลศึกษามีแนวคิดในการจัดเพื่อเป็นต้นแบบ และเพื่อการวิจัย ส่วนด้านบริการให้ภาคเอกชนจัด แต่ในการดำเนินการภาคเอกชนบริการให้ เฉพาะเด็กในเมืองที่มีกำลังซื้อสูงเท่านั้น ดังนั้นรัฐบาลจึงจำเป็นต้องดำเนินโครงการอนุบาล ชนบท เพื่อพัฒนาทรัพยากรเด็กกลุ่มด้อยโอกาสให้เป็นโครงสร้างพื้นฐานเข้มแข็ง มั่นคง สำหรับการพัฒนาประเทศระยะยาวอย่างจริงจัง

2.3 วัตถุประสงค์

2.3.1 เพื่อให้เด็กก่อนวัยเรียนในชนบท อายุ 4 - 5 ปี ได้รับการเสริมสร้าง พัฒนาการและความพร้อมในการเรียน ตามหลักการของการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ตามหลักสูตร 2 ปี

2.3.2 เพื่อพัฒนาเด็กชนบทอย่างเป็นรูปธรรม โดยสามารถทำการเฝ้าระวัง ได้ตั้งแต่แรก (Early Prevention) ได้แก่ ป้องกันความบกพร่องด้านสุขภาพอนามัย การเจริญเติบโต อาหารและโภชนาการ ความแข็งแรง ป้องกันโรคและพัฒนาการด้านสติปัญญา

2.3.3 เพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการจัดการศึกษาอนุบาลชนบทให้ มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ ทั้งด้านวิชาการและนำไปใช้กับสภาพชนบท

2.3.4 เพื่อศึกษาและพัฒนาสื่อการสอนที่เหมาะสมกับสภาพชนบท

2.3.5 เพื่อศึกษาและพัฒนากระบวนการจัดประสบการณ์และกิจกรรมที่ เสริมสร้างพัฒนาการทุกด้านของเด็กไทยในชนบทที่มีลักษณะเฉพาะต่าง ๆ เช่น ด้านภาษาให้ เจริญเติบโตเต็มศักยภาพ

2.4 ยุทธศาสตร์การดำเนินโครงการ

ในการดำเนินโครงการอนุบาลชนบท สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติมีความพร้อมระดับหนึ่ง เนื่องจากมีโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ซึ่งเป็นต้นแบบและ เป็นที่นิยมมานานกว่า 50 ปี และจากประสบการณ์การดำเนินโครงการจัดชั้นเด็กเล็กหรือ อนุบาลหลักสูตร ๒ ปี ในพื้นที่ที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจและพื้นที่ที่ใช้ภาษาอื่นมากกว่าภาษาไทย จึงสามารถดำเนินการฝึกอบรมครูได้ตลอดปีและนิเทศภาคสนามได้ จากจุดดีและข้อจำกัดจึง กำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินโครงการอนุบาลชนบท ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ. 2538 : 6 - 11)

- 2.4.1 โรงเรียนที่จะจัดชั้นอนุบาลหลักสูตร 2 ปี จะต้องมีความพร้อมด้านห้องเรียนและครูผู้สอน
- 2.4.2 โรงเรียนที่เปิดชั้นอนุบาลชนบทจะต้องอยู่ห่างจากโรงเรียนอนุบาลเอกชนไม่น้อยกว่า 5 กิโลเมตร
- 2.4.3 จัดประชุมปฏิบัติการผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอและกิ่งอำเภอ ผู้บริหารโรงเรียนและคณะกรรมการโรงเรียน ให้เข้าใจความสำคัญของการพัฒนาเด็ก อายุ 4 - 5 ปี หลักเกณฑ์ แนวดำเนินการและระเบียบการต่าง ๆ
- 2.4.4 พัฒนาโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ให้เป็นศูนย์พัฒนาการศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา เป็นแหล่งวิทยากรและอบรมครูสอนชั้นอนุบาลชนบทได้ตลอดปี ทำให้ประหยัดงบประมาณ จัดวัสดุครุภัณฑ์ให้พร้อมที่จะเป็นศูนย์ ซึ่งเป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2529 ตามหนังสือที่สร 0202 / 1568 วันที่ 8 กันยายน 2529
- 2.4.5 จัดตั้งคณะวิทยากรแกนนำ ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนอนุบาล เป็นหัวหน้าศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ทำหน้าที่ฝึกอบรมให้ศึกษานิเทศก์จังหวัด เป็นผู้รับผิดชอบด้านดำเนินโครงการ ทำหน้าที่วางแผนการบริหารจัดการ การประสานงาน การนิเทศ การประเมินผลและรายงาน โดยให้ทั้งสองฝ่ายร่วมมือประสานให้โครงการบรรลุผล
- 2.4.6 กองวิชาการ จัดทำเอกสารคู่มือต่าง ๆ ใช้ในการดำเนินโครงการ ได้แก่ แนวและแผนจัดประสบการณ์อนุบาลปีที่ 1 - 2 หลักสูตรและคู่มือพัฒนาบุคลากรระดับก่อนประถมศึกษาและวิธีทัศนต่าง ๆ ฯลฯ
- 2.4.7 จัดประชุมปฏิบัติการคณะวิทยากรแกนนำปีละ 2 ครั้ง อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ เรื่อง แนวทางการบริหารโครงการประจำปีและเรื่องวิทยากรใหม่ด้านอนุบาลศึกษา
- 2.4.8 ดำเนินการวางแผนเชิงคุณภาพโครงการอนุบาลชนบท เพื่อศึกษารูปแบบใหม่หรือนวัตกรรมด้านการบริหารจัดการโครงการให้มีประสิทธิภาพและด้านกระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ กระตุ้นการเรียนรู้ของสมองให้ถึงขีดสุดศักยภาพ

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการศึกษาระดับเดียวที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติรับผิดชอบทั้งระบบ กล่าวคือ ทั้งด้านปริมาณและด้านคุณภาพ โดยได้เปิดขยายชั้นอนุบาลอย่างกว้างขวางตามนโยบาย สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้ใช้วิธีการหลายรูปแบบทั้งด้านบุคลากร ด้านวิชาการและเทคโนโลยีมาช่วยสนับสนุนการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ให้สามารถสร้างพื้นฐานที่เข้มแข็งของสมองและพัฒนาการทุกด้านแก่เด็กที่จะเติบโตเป็น คนเก่ง คนดี มีความสุข สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องและปรับตัวเข้ากับ การเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

ปรัชญาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

การจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาในหลาย ๆ ประเทศนั้น จัดขึ้นตามปรัชญาของนักจิตวิทยาพัฒนาการ นักการศึกษาต่าง ๆ ที่ได้รับการยอมรับกันทั่วไปมานานกว่า 200 ปี จนถึงปัจจุบัน และประเทศต่าง ๆ ใช้เป็นหลักในการวางปรัชญาและสร้างหลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษาของตนมาโดยตลอด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2536 : 1) ได้ดำเนินการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ (หลักสูตร) และแผนการจัดประสบการณ์ (แผนการสอน) ในระดับก่อนประถมศึกษา โดยพิจารณาจากหลักสูตรปรัชญาระดับก่อนประถมศึกษา ดังนี้

คอมินิอุส (Comenius) ในปี ค.ศ. 1657 คอมินิอุสได้ชักนำไปเปิดโรงเรียนสำหรับแม่ที่มีลูกก่อนวัยเรียน (Mother School) ดังปรากฏในหนังสือ "ระเบียบวิธีสอน" (The Great Didactic) ว่าควรมีโรงเรียนที่ให้การศึกษาแก่ทารกในเรื่องปฏิสนธิและการเลี้ยงดู และในหนังสือ "โรงเรียนสำหรับทารก" (School of Infancy 1633) ได้เสนอแนะการสอนตามหลักสูตรว่า ควรสอนบทเรียนง่าย ๆ เกี่ยวกับวัตถุ สอนให้รู้จักหิน พืชและสัตว์ ให้ออกชื่อและหน้าที่ของอวัยวะของร่างกาย ให้นัยกตต่าง ๆ รู้จักความแตกต่างของความมืดและความสว่าง สังเกตสิ่งแวดล้อมและสภาพทั่ว ๆ ไปของท้องไร่ สวน นา ถนน สอนให้มีคุณสมบัติขยัน ซื่อสัตย์และเชื่อฟัง รวมทั้งสอนให้เด็กรู้จักสวดมนต์ภาวนา นอกจากนี้คอมินิอุสได้เขียนหนังสือภาพ (Orbis Pictus) สำหรับเด็กโดยตรงเล่มแรก ซึ่งมีชื่อเสียงและมีผู้แปลเป็นภาษาต่าง ๆ หลายภาษา คอมินิอุสได้มองเห็นความสำคัญของระบบโรงเรียนสำหรับเด็ก ๆ แนวคิดของเขาเชื่อว่า บ้านเป็นสถานศึกษาแห่งแรกสำหรับเด็ก เด็กควรได้รับการฝึกทางจิตใจมีความสำคัญพอกับการฝึกด้านสติปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2537 : 23)

รูสโซ (Rousseau) รูสโซเกิดในประเทศสวิสเซอร์แลนด์ แต่ใช้ชีวิตส่วนใหญ่ในประเทศฝรั่งเศส เป็นทั้งนักเขียน นักทฤษฎีทางด้านสังคม รูสโซไม่เชื่อว่า คนเราเกิดมาดี ราบรื่น แต่เกิดมาด้วยความดีแล้วถูกทำให้เสียด้วยความเจริญของสังคม รูสโซได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับธรรมชาติศึกษาและพัฒนาการของเด็ก โดยได้เขียนไว้ในหนังสือของเขาชื่อ "เอมีล" (Emile) หนังสือเล่มนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงวิธีการอบรมเลี้ยงดูโดยคำนึงธรรมชาติของเด็ก ให้ค้นพบด้วยตนเองไม่บีบบังคับ ซึ่งเขาถือว่าเป็นการทำลายธรรมชาติของเด็ก การศึกษาของเด็ก คือ การเรียนรู้ด้วยความสนใจตามธรรมชาติ และความอยากรู้อยากเห็น หัวใจของการศึกษา คือ ชีวิตในครอบครัวและได้กล่าวถึงพัฒนาการเด็กไว้ว่า

ขั้นแรก จะเป็นช่วงอายุ 5 ปีแรกของชีวิต ซึ่งตรงกับแนวคิดของดิวอี้ (Dewey) และเปียเจต์ (Piaget) ซึ่งเน้นความสำคัญของด้านร่างกาย (Physical)

ขั้นที่สอง จะเป็นช่วงอายุ 5 -12 ปี วัยนี้เด็กจะเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างรอบ ๆ ตัว จากประสบการณ์โดยตรงและเด็กจะต้องไม่ได้รับการลงโทษทุกชนิด โดยเน้นว่าเด็กไม่ใช่ผู้ใหญ่ ย่อส่วน เด็กเป็นเด็กซึ่งมีความแตกต่างกันและรูสไตยังกล่าวไว้ว่า การศึกษาต้องไม่เป็นการ ปรุหัยัดเวลา แต่ต้องยอมเสียเวลา (คณีย งามมานะ. 2537 : 2)

เปสตาลอซซี (Pestalozzi) นักปฏิรูปการศึกษาชาวสวิส เชื่อว่า เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้านความสนใจตามความต้องการในการเรียนรู้ นำทฤษฎีการใช้ความเมตตากรุณาแทนการลงโทษมาใช้ในห้องเรียน เป็นผู้ริเริ่มเรื่องการเตรียมความพร้อม โดยให้เด็กใช้เวลาและประสบการณ์ เพื่อเด็กจะได้เกิดความเข้าใจและการเรียนรู้ด้วยตนเอง

เฟรอเบล (Froebie) นักการศึกษาชาวเยอรมัน ผู้ได้รับยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งการอนุบาลศึกษา เป็นผู้จัดตั้งโรงเรียนอนุบาล เรียกว่า Kindergarten School ขึ้นเป็นคนแรก ได้สรุปแนวคิดและประสบการณ์ว่า การศึกษาระดับนี้ต้องเน้นให้เรียนรู้จากการเล่นและการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ประกอบ และเชื่อว่าการเรียนรู้ผ่านการเล่นนี้จะช่วยให้ชีวิตพัฒนาได้อย่างสมดุล (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2539 ข : 2)

มอนเตสซอรี (Montessori) แพทย์ชาวอิตาลี ผู้วางปรัชญาการพัฒนาเด็กไว้ว่า สติปัญญาจะพัฒนาขึ้นจากการใช้สัมผัสและการฝึกการรับรู้ เป็นทักษะเบื้องต้นของการอ่านเขียนและสะกดคำ ถือความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรม ครูเป็นเพียงผู้แนะนำช่วยเหลือเรื่องสุขภาพอนามัย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2536 : 3)

ดิวอี้ (Dewey) นักปรัชญาและนักการศึกษาชาวอเมริกัน มีความเชื่อว่าเด็กเล็ก ๆ ต้องเรียนรู้จากการกระทำ ทดลองและค้นพบด้วยตนเอง (Learning by Doing) คิดอย่างสร้างสรรค์และมีทักษะการตัดสินใจ เขาเรียกร้องให้มีการเตรียมสภาพแวดล้อมให้เด็ก เพื่อให้เด็กสามารถเรียนรู้และมีประสบการณ์ด้วยตนเอง ครูเป็นเพียงผู้จัดเตรียมประสบการณ์ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 ข : 115)

ฮิลล์ (Hill) นักการศึกษาชาวอเมริกัน ได้เสนอแนวคิดการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลไว้ว่า เด็กควรได้รับการพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ก่อนกล้ามเนื้อเล็ก ต้องให้เวลาเด็กมากพอในการส่งเสริมจินตนาการและการสร้างสรรค์ กระบวนการที่เด็กทำงานสำคัญยิ่งกว่าผลงานของเด็ก ฮิลล์เป็นผู้ริเริ่มคิดบล็อกกลวงขนาดใหญ่ เด็กสามารถเข้าไปข้างในบล็อกได้ เป็นผู้นำกระตึงเหล็กสามเหลี่ยมและเครื่องเจาะจึงหระมา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2537 : 23)

เกสเซิล (Gesell) นักการศึกษาชาวเยอรมัน มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ จากผลงานการวิจัยสร้างตัวแปรที่พฤติกรรมพัฒนาของเด็กแต่ละช่วงวัย (Developmental Age) ได้อธิบายไว้ว่า

เด็กที่มีอายุตามปฏิทิน 5 ขวบจริง ๆ อาจมีพัฒนาการเท่ากับเด็ก 3 ขวบได้ และเด็กจะพัฒนาไปตามลำดับไม่ข้ามขั้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 ข : 122)

อีริกสัน (Erikson) นักจิตวิทยาในทฤษฎีจิตวิเคราะห์ เชื่อว่า สภาพแวดล้อมมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กในอนาคต เนื่องจากวัยเด็กเป็นวัยที่กำลังเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ซึ่งเป็นสิ่งที่แปลกใหม่และน่าตื่นเต้น ถ้าสภาพแวดล้อมดีจะทำให้เด็กมองโลกในแง่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเองและการเกิดความไว้วางใจในผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2539 ก : 1)

เปียเจท์ (Piaget) ผู้เขียนทฤษฎีขั้นตอนพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งได้ถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลาย การจัดการศึกษาปฐมวัยได้มีกิจกรรมจัดประสบการณ์โดยหลักพัฒนาการและเน้นการเรียนรู้ที่เกิดจากการกระทำ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2536 : 4)

จากปรัชญาและแนวคิดของการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษานักการศึกษาคนสำคัญในอดีต จะเห็นได้ว่ายังคงมีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาระดับนี้ในปัจจุบัน ซึ่งการศึกษาปรัชญาและแนวคิดของบุคคลเหล่านั้น จะช่วยให้เข้าใจและได้แนวทางในการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการในสภาพปัจจุบัน ซึ่งแนวคิดเหล่านี้ ได้มีอิทธิพลต่อแนวคิดในการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กระดับอนุบาลทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา

พัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา

ความหมายของพัฒนาการ

น้อมฤดี จงพยุงะ และคนอื่น ๆ (2518 : 25) ได้ให้ความหมายพัฒนาการไว้ว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทุกชนิดที่สัมพันธ์กับเวลา เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งโครงสร้างและการทำหน้าที่ของสิ่งมีชีวิต ซึ่งสามารถวัดและประเมินค่าได้

องค์ประกอบของพัฒนาการ

จรรยา สุวรรณทัศน์ (2534 : 1 - 4) กล่าวถึง องค์ประกอบของพัฒนาการประกอบด้วย

1. การเจริญงอกงาม (Growth) เป็นการเปลี่ยนแปลงทางขนาดของมนุษย์ เช่น น้ำหนัก ส่วนสูง ขนาดลำตัว อวัยวะโครงสร้างภายในเพื่อทำหน้าที่ให้เหมาะสม ส่วนพัฒนาการด้านสมองแสดงให้เห็นถึงการที่มีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น มีความสามารถในการให้เหตุผล การจำ รับรู้ และจินตนาการ

2. วุฒิภาวะ (Maturation) เป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านคุณภาพที่เป็นผลรวมจากอิทธิพลของยีนส์ (Genes) ซึ่งถ่ายทอดทางพันธุกรรม ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมและอวัยวะต่าง ๆ

3. การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร อันเป็นผลมาจากประสบการณ์และการฝึกฝน

สรุปได้ว่า พัฒนาการของบุคคลจะเจริญงอกงามได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะและการเรียนรู้เป็นประการสำคัญ ธรรมชาติของเด็กวัยก่อนประถมศึกษาชั้นนั้นพัฒนาการทุกด้านจะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว

ประเภทของพัฒนาการ

1. พัฒนาการด้านร่างกาย

ประสาร ทิพย์สุตา (2521 : 7) กล่าวว่า พัฒนาการด้านร่างกาย หมายถึง ความสามารถในการทำงานของกล้ามเนื้อใหญ่ เช่น การเคลื่อนไหว ทรงตัว ยืน วิ่ง และความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็ก ประสาทสัมผัสต่าง ๆ นอกจากนี้ยังหมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านขนาด คือ มีส่วนสูง น้ำหนัก เพิ่มขึ้นและระบบประสาทต่าง ๆ ทำหน้าที่ได้ถูกต้อง พัฒนาการด้านร่างกายประกอบด้วย

1.1 พัฒนาการด้านโครงสร้าง เด็กอายุ 3 - 6 ปีนั้น มีความเจริญเติบโตและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งสัดส่วน โครงสร้าง อ้วน - ผอม กระดูกและกล้ามเนื้อ ซึ่งพบว่า เด็กผู้ชายมีกล้ามเนื้อแข็งแรงกว่าเด็กผู้หญิงเล็กน้อย (ประนต เก้าฉิม, 2539 : 178)

1.2 พัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว หมายถึง ความสามารถของเด็กในการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นว่า เด็กมีพัฒนาการอยู่ในขั้นใด เช่น ก่อนที่เด็กจะเดินได้ต้องคลาน นั่ง และยืนตามลำดับเสียก่อน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะที่เพิ่มมากขึ้น พัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ พัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่ (Gross Motor) และพัฒนาการกล้ามเนื้อเล็ก (Fine Motor) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1.2.1 พัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่ หมายถึง ความสามารถในการควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกาย ซึ่งเริ่มจากศีรษะสู่ปลายเท้า จากลำตัวไปยังแขน มือและนิ้ว จากสะโพกไปยังขาจนถึงปลายเท้า การเคลื่อนไหวของเด็กจะพัฒนาได้ช้ามากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความพร้อมของร่างกาย โอกาสหรือประสบการณ์ในการเคลื่อนไหว ตลอดจนสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก ระยะแรกเด็กจะเคลื่อนไหวโดยไม่มี การควบคุมลักษณะคล้ายการว่ายน้ำ การนอนตะแคงหรือการชกลม เป็นการเคลื่อนไหวที่ไม่มีจุดมุ่งหมาย ต่อมาการเคลื่อนไหวเริ่มมีความสัมพันธ์กันมากขึ้น โดยสามารถควบคุมการทำงานของกล้ามเนื้อเล็ก (จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย. 2531 : 1 - 2) เด็กอายุ 4 - 6 ปี จะมีพัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่ในรูปการทรงตัว การเคลื่อนไหวร่างกายและการใช้มือ แชน ชา ดั้งนี้ (เบอร์นาร์ตแวนเลียร์. ม.ป.ป. :17 - 21)

1.2.1.1 โยนรับและเตะลูกบอลได้

1.2.1.2 ยืนทรงตัวคนเดียว

1.2.1.3 เล่นร่วมกับผู้อื่น

1.2.1.4 ใส่เสื้อผ้าได้เอง

1.2.1.5 กระโดดลงบันท

1.2.1.6 เดินต่อเท้าถอยหลัง

1.2.1.7 เขียนรูปตามแบบ

1.2.1.8 ขอบทำงานตามแบบผู้ใหญ่

1.3 พัฒนาการกล้ามเนื้อเด็ก หมายถึง การเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อตา กล้ามเนื้อมือ นิ้วมือให้ทำงานประสานกัน (พัทธิ ผลโยธิน. 2539 : 87) สอดคล้องกับ ทองหล่อ วิภาวิน ได้กล่าวไว้ว่า หมายถึง ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเด็กต่าง ๆ เช่น การใช้มือ นิ้วมือ ปฏิบัติงานได้อย่างดี (ทองหล่อ วิภาวิน 2523 : 98) นอกจากนี้กล่าวมาแล้ว น้อมฤดี จงพยุหะและคนอื่นๆ (2518 :106 - 109) ได้กล่าวถึง ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเด็ก ตามผลการศึกษาค้นคว้า ทดลองของเกิเซล (Gesell) ดังนี้

1.3.1 อายุ 4 ปี เขียนวงกลมได้ดีกว่าเมื่ออายุ 3 ปี และเขียนจากซ้ายไปขวา แต่ยังไม่เขียนรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนตามแบบไม่ได้ สามารถพับกระดาษได้ 3 พับ และพับขวางอีกครั้งหนึ่ง

1.3.2 อายุ 5 ปี สามารถลากเส้นได้ตรง แสดงถึงการรอกงามและพัฒนาการของระบบประสาท ลากมุมแหลม มุมป้าน หักมุมลงข้างล่างได้ สร้างรูปสามเหลี่ยมได้

1.3.3 อายุ 6 ปี อาบน้ำ แต่งตัวและผูกเชือกกรองเท้าเองได้

สรุปได้ว่า พัฒนาการกล้ามเนื้อเล็กและกล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กวัย 0 - 6 ปีนั้น พัฒนาไปตามวุฒิภาวะและการเรียนรู้ซึ่งเริ่มจากง่ายไปหายาก พัฒนาจากส่วนใหญ่ไปหาส่วนย่อยและเพิ่มขึ้นตามวัยของเด็ก ดังนั้นการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสร้างความสามารถด้านกล้ามเนื้อเล็กและกล้ามเนื้อใหญ่ จึงนับได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ควรจัดให้เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็ก

2. พัฒนาการด้านอารมณ์ - จิตใจ

ความหมายของพัฒนาการด้านอารมณ์ - จิตใจ ได้มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมาย ไว้ดังนี้

กมลรัตน์ หล้าสูงรัง (2524 : 224) กล่าวว่า อารมณ์ - จิตใจ หมายถึง ภาวะที่อินทรีย์ถูกกระตุ้นจากสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทำให้อินทรีย์พร้อมที่จะแสดงออกมาเพื่อสนองความต้องการของบุคคลนั้น นอกจากนี้ความหมายของพัฒนาการด้านอารมณ์ - จิตใจ หมายถึง ภาวะของจิตใจ ที่เปลี่ยนแปลงเมื่อถูกสิ่งเร้ามากระตุ้น ทำให้เกิดอารมณ์นั้น ๆ ซึ่งอารมณ์จะเกิดขึ้นทันทีทันใด แต่กว่าจะสงบลงได้ต้องใช้เวลาเป็นนาที ชั่วโมง หรือเป็นวันก็ได้ (พวงเพ็ญ เจียมปัญญาธิ. 2522 : 1)

กล่าวโดยสรุป พัฒนาการทางด้านอารมณ์ - จิตใจ หมายถึง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการกระตุ้นของสิ่งเร้า ซึ่งมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ อันอาจจะแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมต่าง ๆ ได้ การศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะศึกษาเฉพาะอารมณ์ดีใจ อารมณ์เสียใจ อารมณ์โกรธและอารมณ์กลัว มีรายละเอียด ดังนี้

อารมณ์ดีใจ เด็กก่อนประถมศึกษาจะแสดงอารมณ์และความรู้สึกดีใจ ออกมาในรูปการแสดงพฤติกรรม การยิ้ม หัวเราะ ตบมือหรือการเข้าไปกอดรัดบอบคลอที่ตนรักพอใจ อารมณ์และความรู้สึกดีใจนี้ จะเกิดขึ้นจากการได้ของเล่นถูกใจ เล่นกับเพื่อนในวัยเดียวกัน หรือแม้แต่การเล่นเกมบางชนิดกับผู้ใหญ่

อารมณ์เศร้าใจ อารมณ์ประเภทนี้เกิดขึ้นจากการที่เด็กสูญเสียสิ่งที่ตนรัก ไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ตาม พฤติกรรมที่แสดงออกมาระงอไห้ เศร้าซึม เงียบเฉย เป็นต้น

อารมณ์กลัว เด็กวัย 3 - 6 ปี จะมีความกลัวแตกต่างจากเด็กทารกหรือเด็กก่อนอายุ 3 ปี เด็กจะรู้สึกหวาดกลัวเมื่อรู้ว่าตนเองขาดความปลอดภัย หรือตกอยู่ในสถานการณ์บางอย่าง เช่น กลัวการถูกทอดทิ้งไว้คนเดียวในที่มืด กลัวสัตว์บางชนิด เช่น ค้างคาว จิ้งจก สุนัข เด็กจะแสดงพฤติกรรมโดยการร้องไห้ ร้องหนี แอบซ่อนหรือพยายามหนีภัยสถานการณ์ดังกล่าว ความกลัวของเด็กจะลดลงเมื่ออายุเพิ่มขึ้น และได้เรียนรู้ในประสบการณ์ต่าง ๆ รอบตัวเพิ่มมากขึ้น

อารมณ์โกรธ เป็นอารมณ์ธรรมชาติที่สุดของเด็กวัยนี้ เนื่องจากจะมีเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้เด็กได้แสดงพฤติกรรมอารมณ์โกรธอยู่เสมอ เช่น การแย่งของเล่นกัน ทะเลาะหรือถูกรังแกจากเด็กอื่น นอกจากนี้เด็กอาจแสดงอารมณ์โกรธ เมื่อต้องการเอาชนะผู้ใหญ่ การควบคุมอารมณ์จึงเป็นปัญหาพื้นฐานที่สำคัญ เด็กจะต้องเรียนรู้การควบคุมและยับยั้งอารมณ์ของตน ซึ่งจะเป็นการบ่งบอกให้ทราบว่าเด็กมีพัฒนาการด้านอารมณ์ดีขึ้น (ธีรบุษย์ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา. 2524 : 215 - 216)

สรุปได้ว่า พัฒนาการด้านอารมณ์ - จิตใจ และความรู้สึกของเด็กจะเพิ่มขึ้นตามอายุ อารมณ์ที่แสดงออกมามีทั้งอารมณ์ดีใจ เสียใจและอารมณ์โกรธ ซึ่งจะแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมภายนอกที่สามารถสังเกตเห็นได้

3. พัฒนาการด้านสังคม

พัฒนาการด้านสังคม หมายถึง การพัฒนาความสามารถในการแสดงออกทางพฤติกรรมของมนุษย์ สอดคล้องกับแบบแผนที่สังคมยอมรับ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2538 : 220) พัฒนาการทางสังคมจึงมีความสำคัญและจำเป็นที่บุคคลในสังคมต้องเรียนรู้เพื่อการปรับตัวเองให้เข้ากับชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

พฤติกรรมทางสังคมได้มีผู้ให้ความหมายพฤติกรรมทางสังคม ไว้ดังนี้

กู๊ด (Good. 1973 : 44) ให้ความหมายว่า พฤติกรรมทางสังคม หมายถึง การแสดงออกที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลหรือเป็นการแสดงออกของกลุ่มบุคคล

อิงดิชและอิงดิช (English & English. 1958 : 506) ให้ความหมายว่าพฤติกรรมทางสังคมที่มีการจัดรูปแบบแล้ว เช่น สถาบันครอบครัว โรงเรียน เป็นต้น

นอกจากนี้ พฤติกรรมทางสังคมยังสามารถจำแนกได้ตามวัยของเด็ก ดังที่ ภรณ์กูร์รัตนะ (2523 : 54) จำแนกพฤติกรรมทางสังคมของเด็กวัย 3 - 6 ปี ดังนี้

อายุ 3 ปี เด็กจะมีลักษณะสนุกสนานที่ได้เล่นกับคนอื่น ๆ ต้องการความรักและการยอมรับจากผู้ใหญ่ จะมีอิสระในการเล่น

อายุ 4 ปี เล่นกับเพื่อนเป็นกลุ่มและกลุ่มที่เล่นนี้ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่สนใจ เริ่มเลือกคบเพื่อนที่ดูใจ การเล่นจะเป็นแบบบทบาทสมมุติหรือแบบจินตนาการ มีความห่วงใยหรือกังวลกับเด็กที่ได้รับบาดเจ็บ เมื่อเหนื่อย ไม่สบายหรือตกใจกลัว ต้องการคำปลอบโยนหรือความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่

อายุ 5 ปี พอใจที่จะเล่นคนเดียวเป็นเวลานาน ชอบฝึกหัดทำสิ่งใหม่ ชอบเล่นบทบาทสมมุติ เล่นเกมแข่งขันเป็นทีม โดยต้องการให้ผู้ใหญ่เป็นผู้ตัดสิน บางครั้งรู้สึกไม่พอใจที่เด็กโหดรุนแรง

อายุ 6 ปี เริ่มห่างจากผู้ใหญ่แต่ยังต้องการความช่วยเหลือ เรียกร้องคำชมเชย ต้องการเพื่อนเล่นและอาจจะรักเพื่อนบางคนเป็นพิเศษ

สรุปได้ว่า พฤติกรรมทางสังคม เกิดขึ้นจากการที่เด็กได้ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนและสื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งพฤติกรรมทางสังคมนี้พัฒนาไปจากลำดับขั้นก่อนและส่งผลต่อการเรียนรู้และปรับตัวอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขต่อไป

4. พัฒนาการด้านสติปัญญา

ความหมาย มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้คำจำกัดความไว้ ดังนี้

กู๊ด (Good. 1973 : 225) ได้ให้ความหมายของสติปัญญาไว้ว่า หมายถึง ความสามารถในการปรับตัวของบุคคลให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากความสามารถทางสมองที่เก็บรวบรวมประสบการณ์ต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน

เวชลเลอร์ (Wechsler, 1958 : 7) ได้ให้ความหมายของพัฒนาการทางสติปัญญา ว่าเป็นความสามารถของบุคคลในการคิดหาเหตุผล และสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ

เปียเจท์ (Piaget, 1962 : 46) ได้แบ่งขั้นพัฒนาการโครงสร้างทางสติปัญญาของมนุษย์ออกเป็น 4 ขั้น ตามระดับอายุคือ

1. ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor Stage) ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 2 ปี เป็นขั้นที่เด็กรู้จักการใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ จากการชิม มอง ฟัง สัมผัส ต้มก้น เป็นต้น

2. ขั้นความคิดก่อนปฏิบัติการ (Preoperational Thought) อยู่ในช่วงอายุ 2-6 ปี เป็นขั้นตอนที่เด็กเริ่มเรียนรู้ภาษาพูดและเข้าใจทำทางที่สื่อความหมาย เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้น แต่ต้องอาศัยการรับรู้เป็นส่วนใหญ่

3. ขั้นปฏิบัติการคิดเป็นรูปธรรม (Concrete Operational Stage) อยู่ในช่วงอายุ 7-11 ปี ในช่วงอายุดังกล่าว เด็กสามารถใช้เหตุผลกับสิ่งที่แลเห็นได้ เช่น การแบ่งกลุ่มแบ่งพวก มองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้น

4. ขั้นปฏิบัติการคิดแบบนามธรรม (Formal Operational Stage) อยู่ในช่วงอายุ 11-15 ปี เป็นช่วงที่เด็กรู้จักคิดหาเหตุผลและเรียนรู้เกี่ยวกับนามธรรมได้ดีขึ้น สามารถตั้งสมมติฐานและแก้ปัญหาได้ เด็กวัยนี้มีความคิดเท่าผู้ใหญ่ แต่จะแตกต่างกันด้านคุณภาพเท่านั้น เนื่องจากประสบการณ์ที่แตกต่างกัน

นอกจากนี้ เปียเจท์ ได้กล่าวว่า อัตราพัฒนาการในตัวเด็กแต่ละคนจะแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมที่ได้รับ และสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกระบวนการคิดของเด็ก เพราะเด็กจะเกิดการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว โดยอาศัยกระบวนการทำงานสำคัญของโครงสร้างสติปัญญา คือ กระบวนการปรับเข้าสู่โครงสร้าง (Assimilation) หมายถึง การที่เด็กนำสิ่งที่ตนรู้ใหม่เข้าไปผสมกับความรู้อันเดิมที่มีอยู่ การรับรู้นี้จะเกิดขึ้นเมื่อเด็กเห็นสิ่งใหม่ในแง่ของสิ่งเก่า คล้ายกับสิ่งที่รู้มาก่อนและจะเกิดกระบวนการขยายโครงสร้าง (Accommodation) หมายถึง การนำความรู้ที่ได้ไปปรับให้เข้ากับประสบการณ์ (Schema) ขึ้นในสมอง หมายถึง การสร้างและการวางแผนคร่าว ๆ ในการลงมือกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งกับวัตถุและเหตุการณ์ต่าง ๆ

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางสติปัญญาจะพัฒนาได้ดั่งนั้นย่อมขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่เด็กได้รับ ดังนั้นการส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ การสังเกต การจำแนกและทักษะต่าง ๆ ในการพัฒนาสติปัญญา อาจกระทำได้โดยจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้เหมาะสมกับความสามารถเด็ก

การจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษา

ความหมายการจัดประสบการณ์

ราศี ทองสวัสดิ์ (2531 : 2) ได้ให้ความหมายของการจัดประสบการณ์ ไว้ว่า หมายถึง การจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์และการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในห้องเรียนให้กับเด็กปฐมวัย โดยให้ได้รับประสบการณ์ตรงจากการเล่น การลงมือปฏิบัติซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี และเพื่อส่งเสริมพัฒนาการให้ครบทุกด้าน ทั้งทรงร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคมและสติปัญญา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2536 : 1) ได้กล่าวถึงแนวการจัดประสบการณ์ว่า คือ ขอบข่ายที่ครูจะต้องจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กได้พัฒนาตามวัยครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคมและสติปัญญา โดยมีชั่วโมงให้อ่านเขียนได้ดั่งเช่นในระดับประถมศึกษา แต่เป็นการปูพื้นฐานหรือพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ เช่น ทักษะในการสังเกตโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541ข : 126) ได้ให้ความหมายของการจัดประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมว่า หมายถึง การจัดวัสดุอุปกรณ์ สิ่งจำลองและสื่อต่าง ๆ ที่มีลักษณะและคุณสมบัติเหมาะสม สำหรับกระทำการกิจกรรมในอาคารและภายในห้องเรียน ซึ่งจะ เป็นประสบการณ์กระตุ้นให้เด็กกระทำการกิจกรรมตอบสนองต่อสถานการณ์นั้น ๆ จะเกิดประสบการณ์ต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของผู้จัด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2536 : 21) ได้ให้ความหมายของการจัดประสบการณ์ หมายถึง การจัดกิจกรรมและสภาพแวดล้อมทุกอย่าง ที่จะเสริมสร้างให้เด็กได้พัฒนาครบตามวัยและครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม และสติปัญญา

หลักการจัดประสบการณ์

นักจิตวิทยาและนักการศึกษาหลายคน ได้กล่าวถึงหลักการจัดประสบการณ์ว่า ควรคำนึงถึงตัวเด็กเป็นหลัก เพียเจท์ (Piaget) และบรูเนอร์ (Bruner) ได้สนับสนุนการที่เด็กได้เรียนรู้จากการค้นพบด้วยตนเองและคำนึงถึงความพร้อมของผู้เรียน ครูจะต้องจัดรูปแบบกิจกรรม สิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมและเอื้ออำนวยต่อความเจริญงอกงามทางสติปัญญาของเด็ก การจัดประสบการณ์ที่มีคุณค่าหรือกิจกรรมที่เปิดกว้าง จะช่วยกระตุ้นให้เด็กได้คิด รวมทั้งการที่เด็กได้จัดกระทำกับวัสดุต่าง ๆ ซึ่งพัฒนา ชัชพงศ์ (2536 : 4 - 13) ได้เสนอแนะการจัดประสบการณ์ว่า ควรให้เด็กได้ "กระทำ" เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของตนทุกด้าน

การจัดประสบการณ์และกิจกรรมสำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษาตามแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษานั้น กระทรวงศึกษาธิการ (2540 ก : 3) ได้ยึดแนวคิด ดังนี้

๐๗
๓๗๒ ๒๒๐๗๗
๗/๕๒๔๗
๗๖

1. การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมพัฒนาการตามวัยของเด็กทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคมและสติปัญญา
2. การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ไม่ใช่การศึกษาภาคบังคับกับ วิธีการจึงไม่เข้าไปตามระบบการจัดและการใช้หลักสูตรเหมือนกับการศึกษาในระดับอื่น จึงเรียกการจัดหลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษาว่า เป็นแนวการจัดประสบการณ์
3. แนวการจัดประสบการณ์ เป็นแนวการจัดการศึกษาให้แก่เด็กระดับก่อนประถมศึกษา เพื่อให้พัฒนาครบทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคมและสติปัญญา โดยคำนึงถึงความสามารถของเด็กในแต่ละช่วงอายุเป็นหลัก มิใช่ให้อ่านเขียน
4. ขอบข่ายและเนื้อหาสาระในแนวการจัดประสบการณ์ไม่ได้แบ่งเป็นรายวิชาแต่จะมีลักษณะเป็นการจัดหน่วยการสอน โดยลำดับความยากง่ายของแต่ละประสบการณ์ และจัดให้เหมาะสมกับพัฒนาการ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก
5. จัดประสบการณ์ในรูปกิจกรรม เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงอันจะช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

จุดประสงค์ของการจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์ต่าง ๆ มีจุดประสงค์เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการ ดังนี้

1. พัฒนาการด้านร่างกาย
 - 1.1 เพื่อพัฒนาร่างกายให้เจริญเติบโตตามวัย
 - 1.2 เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อและประสาทสัมผัสให้สัมพันธ์กัน
 - 1.3 เพื่อปลูกฝังสุขนิสัยที่ดีในการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองและผู้อื่น
2. พัฒนาการด้านสติปัญญา
 - 2.1 เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการใช้ภาษาในการสื่อความหมาย
 - 2.2 เพื่อให้รู้จักสังเกต การติดตามลำดับขั้นคอนอย่างมีเหตุผล
 - 2.3 เพื่อพัฒนาและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์
 - 2.4 เพื่อปลูกฝังให้คนรักในการเรียนรู้
3. พัฒนาอารมณ์ - จิตใจและสังคม
 - 3.1 เพื่อปลูกฝังให้รักชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์
 - 3.2 เพื่อให้รู้จักตนเองและบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด
 - 3.3 เพื่อปลูกฝังให้มีสังคมนิสัยที่ดี สามารถทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้
 - 3.4 เพื่อปลูกฝังให้รู้จักปฏิบัติตามกฎและระเบียบของสังคมได้
 - 3.5 เพื่อส่งเสริมให้มีวินัยและมีความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย
 - 3.6 เพื่อปลูกฝังให้บทบาทในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ

3.7 เพื่อให้รู้ถึงความสำคัญของครอบครัว สังคมและชุมชนของตน

3.8 เพื่อให้รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคมและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

เนื้อหาและประสบการณ์ของชั้นอนุบาลศึกษา จัดเพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ของพัฒนาการด้านต่าง ๆ โดยรวบรวมเอาประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเด็กในวัยนี้มาจัดไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ในระดับชั้นอนุบาล ซึ่งประกอบด้วยจุดมุ่งหมาย รายการประสบการณ์และเนื้อหาของแนวการจัดประสบการณ์ ชั้นอนุบาลปีที่ 1 - 2 (ชุดี ช่วยเอื้อ. 2532 : 67)

สรุปได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยแรกเกิด - 6 ปี มีความสำคัญยิ่งในการสร้างพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ เป็นภาระหน้าที่ของทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์และบุคคลในชุมชน ควรให้ความร่วมมือในการอบรมเลี้ยงดู ปลูกฝังการประพฤติ ปฏิบัติ คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ ให้เด็กมีความอบอุ่น มั่นคงในอารมณ์ ทำคนให้มีความดี มีประโยชน์ในสังคมได้เหมาะสมตามวัยและมีความพร้อมที่จะเรียนต่อในชั้นสูงขึ้น หากเด็กในวัยนี้ได้รับการเอาใจใส่ ดูแลอย่างถูกต้องในวันนี้ ประเทศชาติก็จะได้พลเมืองที่มีคุณภาพในอนาคต

สาระสำคัญของหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540

กระทรวงศึกษาธิการ (2540 ก : 23- 30) ได้จัดทำหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 และได้ประกาศใช้ทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2540 ตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่วก 574 / 2540 โดยได้จัดทำเป็นหลักสูตรแม่บทให้ครอบคลุมตั้งแต่เด็กแรกเกิดจนถึง 6 ปี เพื่อให้ทุกหน่วยงานได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กว่า หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 กำหนดสาระสำคัญ ไว้ดังนี้

ปรัชญาการศึกษา

อบรมเลี้ยงดูเด็กบนพื้นฐานของการให้ความรัก ความเมตตา ความอบอุ่น ความเข้าใจ และความจำเป็น โดยพัฒนาเด็กโดยองค์รวมทั้งทางร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคมและสติปัญญา ให้เหมาะสมกับวัย ความแตกต่างระหว่างบุคคลและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

สาระสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรก่อนประถมศึกษาได้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 หลักสูตรสำหรับเด็กแรกเกิด - 1 ปี

ส่วนที่ 2 หลักสูตรสำหรับเด็กอายุ 1 - 3 ปี

ส่วนที่ 3 หลักสูตรสำหรับเด็กอายุ 3 - 6 ปี

สำหรับหลักสูตรส่วนที่ 3 เป็นหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มอายุของเด็กที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดังนั้นจึงจะนำเสนอเฉพาะส่วนนี้ ในสาระสำคัญต่อไปนี้

1. หลักการ

- 1.1 เป็นการจัดการศึกษาให้ครอบคลุมเด็กทุกประเภทที่มีอายุระหว่าง 3 - 6 ปี
- 1.2 เป็นการพัฒนาเด็ก โดยยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา
- 1.3 เป็นการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา ผ่านกิจกรรมการเล่นที่เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะและความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 1.4 เป็นการจัดประสบการณ์ที่让孩子สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีมีความสุข
- 1.5 เป็นการพัฒนาเด็กโดยบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ ในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา
- 1.6 เป็นการพัฒนาเด็กโดยให้ครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วม

2. จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้เด็กอายุ 3 - 6 ปี มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และคุณลักษณะตามวัย ดังต่อไปนี้

2.1 คุณลักษณะที่พึงประสงค์

- 2.1.1 มีสุขภาพดี เจริญเติบโตตามวัยและมีพฤติกรรมอนามัยที่เหมาะสม
- 2.1.2 ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็กได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน
- 2.1.3 รับประทานอาหาร มีความสุขและความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น
- 2.1.4 จริยธรรมและวินัยในตนเองและมีความรับผิดชอบ
- 2.1.5 ช่วยเหลือตัวเองได้เหมาะสมกับสภาพและวัย
- 2.1.6 อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- 2.1.7 รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมในท้องถิ่นและความเป็นไทย
- 2.1.8 ใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
- 2.1.9 มีความสามารถในการคิด การแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
- 2.1.10 มีจินตนาการและความศรัทธาเริ่มสร้างสรรค์

2.2 คุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3 - 6 ปี จุดหมายของหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 กำหนดไว้ ดังตาราง 1

ตาราง 1 คุณลักษณะตามวัยเด็กอายุ 3 - 6 ปี

พัฒนาการ	อายุ 3 - 4 ปี	อายุ 4 - 5 ปี	อายุ 5 - 6 ปี
ด้านร่างกาย	<ul style="list-style-type: none"> - เดินขึ้นบันไดสลับเท้าได้ - วิ่งและหยุดได้โดยไม่วิ่ง - ใช้กรรไกรมือเดียวได้ - วาดและระบายสีอิสระได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - เดิน วิ่ง ภาวะโดดได้ดี - เพราะก้ามเนื้อเริ่มประสานสัมพันธ์กัน - ภาวะบังคับแรงไม่ชอบอยู่เฉย - ตัดกระดาษเป็นเส้นตรงได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้อย่างคล่องแคล่ว - ภาวะบังคับแรงไม่อยู่เฉย - ใช้ก้ามเนื้อเด็กได้ดี เช่น ตัดกระดาษ หูกเชือกทรงเท้าได้ - ยึดตัวคล่องแคล่ว
ด้านอารมณ์จิตใจ	<ul style="list-style-type: none"> - พอใจคนที่ตามใจ - ชอบที่จะทำให้ผู้ใหญ่พอใจและได้รับคำชม - ช่วยตนเองได้ - ชอบเล่นแบบดูขำแค้น - ชอบเล่นชนิดเดียวกันแต่ต่างคนต่างเล่น - สนใจนิทานและเรื่องราวต่างๆ - ตมาอีตันเนื่องจากอยากรู้อยากเห็นทุกอย่างรอบตัว 	<ul style="list-style-type: none"> - มีความมั่นใจในตัวเอง - สูงขึ้นมาก - ชอบท้าทายผู้ใหญ่ - ต้องการให้มีคนหึงคนสนใจ - สนใจผู้อื่น - ชอบเล่นบทบาท สมมุติ - ชอบเล่นเป็นกลุ่ม 	<ul style="list-style-type: none"> - ยายง่าย - ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง - ชอบเล่นกับคนอื่น - ช่วยตนเองได้ - ชอบสร้างความพอใจให้ผู้อื่น - ชอบแสดงออก
ด้านสติปัญญา	<ul style="list-style-type: none"> - ชอบถาม "ทำไม" ตลอดเวลา - ร้องเพลงง่ายๆ แสดงท่าทางเลียนแบบ - พูดประโยคยาวขึ้น - ยังคิดถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมไม่ได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - เปรียบเทียบได้ - เรียงลำดับเหตุการณ์ได้ - ชอบถาม "ทำไม" เนื่องจากเริ่มเรียนรู้ได้แล้ว - เข้าใจความเป็นเหตุเป็นผลได้ - พูดเป็นประโยคได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - เปรียบเทียบได้ - เรียงลำดับเหตุการณ์ได้ - ชอบถาม "ทำไม" เนื่องจากเริ่มเรียนรู้ได้แล้ว - ของตนเองได้ - นับ 1-20 ได้ - บอกความแตกต่างของกลิ่น สี เสียง รส รูป ร่างและจัดหมวดหมู่สิ่งของได้

3. อายุผู้เรียนและระยะเวลาเรียน

เด็กที่เรียนในระดับก่อนประถมศึกษาต้องมีอายุระหว่าง 3 - 6 ปี โดยจัดการศึกษาให้แก่เด็ก 3 ปี โดยประมาณ

4. แนวการจัดประสบการณ์

เพื่อให้การจัดประสบการณ์และกิจกรรมบรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย จึงกำหนดแนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้

- 4.1 ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง
- 4.2 จัดให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก
- 4.3 ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและเปิดโอกาสให้เด็กริเริ่มกิจกรรมของตนเอง โดยครูเป็นผู้สนับสนุนอำนวยความสะดวกและเรียนรู้ร่วมกับเด็ก
- 4.4 จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และมีบรรยากาศที่อบอุ่นให้เด็กมีความสุข
- 4.5 จัดกิจกรรมในรูปแบบบูรณาการ โดยคำนึงถึงการพัฒนาทุกด้าน
- 4.6 จัดประสบการณ์ตรงให้เด็กเรียนรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 มีโอกาสสังเกตสำรวจ เช่น ตันตว่า ทดลอง แก้ปัญหาด้วยตนเอง
- 4.7 จัดให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของกับเด็กและกับผู้ใหญ่
- 4.8 จัดให้มีกิจกรรมสมดุล มีทั้งกิจกรรมที่เด็กริเริ่มและครูริเริ่ม กิจกรรมในห้องเรียน และนอกห้องเรียน กิจกรรมที่ต้องเคลื่อนไหวและสงบ
- 4.9 จัดให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่นที่หลากหลายทั้งรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่
- 4.10 จัดให้เด็กได้รับการพัฒนา โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการมากกว่าผลผลิต
- 4.11 จัดให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่นและเอื้อต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
- 4.12 จัดกิจกรรมให้เด็กมีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อส่วนรวม รักธรรมชาติและรักท้องถิ่น
- 4.13 จัดให้เด็กมีส่วนร่วมในการวางแผน ลงมือปฏิบัติและบอกผลการปฏิบัติกิจกรรมของตนเองและผู้อื่นได้
- 4.14 จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์
- 4.15 เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

5. เนื้อหา

เนื้อหาในหลักสูตรก่อนประถมศึกษาได้กำหนดไว้ 2 ลักษณะ คือ

5.1 **ประสบการณ์สำคัญ** เป็นประสบการณ์ที่ครูนำไปใช้จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก ซึ่งมี 9 ข้อ คือ

5.1.1 การสื่อความคิดที่เป็นการกระทำ เช่น การเล่นบทบาทสมมุติ การเขียนภาพและระบายสีอิสระ ฯลฯ

5.1.2 การใช้ภาษา เช่น การพูด การอธิบาย การสนทนา การฟังนิทาน เรื่องราว คำคล้องจอง การเขียนภาพ ฯลฯ

5.1.3 การเรียนรู้ทางสังคม เช่น การวางแผน การแก้ปัญหา การลงมือปฏิบัติ การเล่น ฯลฯ

5.1.4 การเคลื่อนไหว ได้แก่ การเคลื่อนไหวตามจินตนาการ การแสดงออก ด้วยท่าทางประกอบจังหวะ ฯลฯ

5.1.5 ดนตรี ได้แก่ การร้องเพลง การเคาะจังหวะ ฯลฯ

5.1.6 การจำแนกและการเปรียบเทียบ ได้แก่ การจำแนก จับคู่ เรียงลำดับ จัดกลุ่ม ฯลฯ

5.1.7 จำนวน ได้แก่ การนับ การเปรียบเทียบมาก น้อย ฯลฯ

5.1.8 มิติสัมพันธ์ (พื้นที่ / ระยะ) ได้แก่ การสังเกต การอธิบายทิศทาง การจัดรูปทรง ฯลฯ

5.1.9 เวลา ได้แก่ การเปรียบเทียบเวลา เช้า กลางวัน เย็น การเรียงลำดับ เหตุการณ์ตามเวลา ฯลฯ

5.2 **เนื้อหาและแนวคิด** มี 9 หัวข้อ คือ

5.2.1 ตัวเรา โดยมีแนวคิดที่สำคัญ เช่น ฉันมีอวัยวะต่าง ๆ ฉันรู้จักรักษาความสะอาด ฉันสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดีจากการลงมือกระทำ สำรวจ ฉันเรียนรู้ กฎระเบียบ และปฏิบัติตามได้ ฯลฯ

5.2.2 ครอบครัว โดยมีแนวคิดที่สำคัญ เช่น บ้านเป็นที่อยู่อาศัย ฉันอยู่กับครอบครัวของฉัน ต้องการความรัก อาหาร เสื้อผ้า ฯลฯ

5.2.3 โรงเรียนของฉัน โดยมีแนวคิด เช่น ฉันไปโรงเรียน ฉันมีเพื่อน ฉันทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนในโรงเรียน ฯลฯ

5.2.4 บุคคลต่าง ๆ โดยมีแนวคิด เช่น ในชุมชนของฉันมีบุคคลต่าง ๆ มากมาย หลายอาชีพ ฯลฯ

5.2.5 วันสำคัญ โดยมีแนวคิด เช่น คนไทยมีวันสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ วันสำคัญมีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติแตกต่างกัน ฯลฯ

5.2.6 ธรรมชาติรอบตัว โดยมีแนวคิด เช่น สิ่งต่าง ๆ รอบตัวมีทั้งสิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิต มีทั้งประโยชน์และโทษ ฯลฯ

5.2.7 การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยมีแนวคิด เช่น เราควรรักษาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวเรา สิ่งแวดล้อมรอบตัวเรามีมากมาย ฯลฯ

5.2.8 การคมนาคมและการสื่อสาร โดยมีแนวคิด เช่น เราสามารถเดินทางได้ทั้งทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ โดยใช้พาหนะ เราสามารถติดต่อกับคนอื่น ๆ ได้หลายวิธี ฯลฯ

5.2.9 สิ่งต่าง ๆ รอบตัว โดยมีแนวคิด เช่น ฉันสามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้ด้วยตา ทุกคนต้องการอาหารและน้ำดื่มเพื่อมีชีวิตรอด อาหารมีหลายชนิด ฯลฯ

6. กิจกรรมประจำวัน

การจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษา เป็นกิจกรรมบูรณาการ ผ่านการเล่น ซึ่งในแต่ละวันจะต้องจัดให้ครอบคลุมพัฒนาการ ด้านร่างกายและด้านสติปัญญา ได้แก่ กล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก การคิด ความคิดสร้างสรรค์ การเลือกและตัดสินใจ ลักษณะนิสัยและทักษะพื้นฐานในชีวิตประจำวัน โดยจะต้องจัดในรูปของกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม ดังนี้

6.1 กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

6.2 กิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา)

6.3 กิจกรรมเสรี (เล่นตามมุม)

6.4 กิจกรรมเสริมประสบการณ์ (กิจกรรมในวงกลม)

6.5 กิจกรรมกลางแจ้ง

6.6 กิจกรรมเกมการศึกษา

7. ตารางกิจกรรมประจำวัน

เด็กอายุ 3 - 6 ปี ควรใช้เวลาในการพัฒนาประมาณ 7 ชั่วโมงต่อวัน โดยกิจกรรมที่จัดควรประกอบด้วย

7.1 การพัฒนาทักษะพื้นฐานในชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องของการฝึกให้เด็กได้ใช้ทักษะเกี่ยวกับการช่วยเหลือตนเองและฝึกให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดีงาม

7.2 การเล่นเสรี เป็นส่วนหนึ่งทำให้เด็กมีโอกาสได้เลือกและตัดสินใจ ได้พัฒนาการคิดและการที่เด็กได้เล่นจะเป็นการพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก

7.3 การแสดงความรู้สึกผ่านวัสดุ เป็นการส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาการคิดและความคิดสร้างสรรค์ เช่น ศิลปะ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะเชิงสร้างสรรค์

7.4 กิจกรรมกันสังคม เป็นกิจกรรมที่เด็กได้ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ เลือกตัดสินใจ และเป็นการสร้างลักษณะนิสัยที่ดีให้กับเด็ก

7.5 กิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ พัฒนากำลังของกล้ามเนื้อ การเคลื่อนไหว และการใช้อวัยวะต่างๆ

7.6 กิจกรรมที่ครูเป็นผู้สอน เป็นกิจกรรมที่พัฒนาการคิด สติปัญญา

8. การจัดการรายกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมสำหรับเด็กวัย 3 - 6 ปี สามารถนำมาจัดลงในตารางกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ เป็นการช่วยให้ทั้งครูและเด็กทราบว่าแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใดและอย่างไร โดยมีหลักการจัดดังนี้

8.1 จัดกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนในอัตราส่วนที่เหมาะสม

8.2 กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาเกิน 20 นาที

8.3 กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง เด็กมักจะสนุกสนานเพลิดเพลิน ไปเบื่อง่าย อาจใช้เวลาประมาณ 40 - 60 นาที

8.4 กิจกรรมควรมีความสมดุล ระหว่างกิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่กับกล้ามเนื้อเล็กและกิจกรรมที่ใช้กำลังกับไม่ใช้กำลัง โดยจัดสลับกันเพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยมากเกินไป

ตัวอย่างตารางกิจกรรมประจำวัน

08.00 - 08.30 น. รับเด็ก

08.30 - 08.45 น. เคารพธงชาติ สวดมนต์

08.45 - 09.00 น. ตรวจสอบภาพ ไปห้องน้ำ

09.00 - 09.20 น. กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

09.20 - 10.20 น. กิจกรรมสร้างสรรค์และกิจกรรมเสรี

10.20 - 10.30 น. พัก (ของว่างเช้า)

10.30 - 10.45 น. กิจกรรมเสริมประสบการณ์ (กิจกรรมในวงกลม)

10.45 - 11.30 น. กิจกรรมกลางแจ้ง

11.30 - 12.00 น พัก (รับประทานอาหารกลางวัน)

12.00 - 14.00 น. นอนพักผ่อน

14.00 - 14.20 น. เก็บที่นอน ด่างหน้า

14.20 - 14.30 น. พัก (ของว่างบ่าย)

14.30 - 14.50 น. เกมการศึกษา

14.50 - 15.00 น. เตรียมตัวกลับบ้าน

เห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษา จะจัดแบบเวียนเปลี่ยน ให้โอกาสเด็กได้คิดได้แสดงออก โดยจัดกิจกรรมหลัก 8 กิจกรรม ในการจัดกิจกรรมประจำวัน ประกอบด้วย กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเสริมประสบการณ์

กระบวนการจัดประสบการณ์ตามหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540

หลักสูตรก่อนประถมศึกษาก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ให้เป็นหลักสูตรแกนกลาง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ให้มีคุณภาพและมาตรฐานเดียวกัน จากการศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดกรอบกระบวนการจัดประสบการณ์ตามหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 ไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ

การสอนหรือการจัดประสบการณ์สำหรับเด็ก ไม่ว่าจะวัยใดจำเป็นต้องมีการวางแผนล่วงหน้า เพื่อให้การจัดกิจกรรมได้ผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด การสอนระดับก่อนประถมศึกษา นอกจากการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์แล้ว ควรมีการเตรียมด้าน บุคลากร คือ วัสดุ ครุภัณฑ์ ตลอดจนทั้งสภาพแวดล้อมที่สอดคล้องต่อการจัดประสบการณ์ให้เด็กได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ

2. ขั้นการจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษา จัดให้เกิดการเรียนรู้โดยผ่านกิจกรรมการเล่น ดังนั้นโรงเรียนจึงควรดำเนินการจัดประสบการณ์ตามขอบข่ายและเนื้อหาของหลักสูตร ซึ่งไม่ได้แบ่งออกเป็นรายวิชาแต่กำหนดหลักการจัดกิจกรรมในลักษณะบูรณาการเป็นหน่วยการสอน ให้เด็กได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมสอดคล้องกับวัย พัฒนาการและความแตกต่างระหว่างบุคคล ตลอดจนสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก เพื่อให้มีการพัฒนาครบทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา ทั้งนี้จะต้องคำนึงความสามารถของเด็กในแต่ละช่วงอายุเป็นหลัก ไม่มุ่งให้เด็กอ่าน เขียนหรือท่องจำเนื้อหา

3. ขั้นการประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการ เป็นการศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงของเด็ก ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา เพื่อจะได้นำผลไปใช้ในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน ทั้งนี้มิใช่เป็นการประเมินเพื่อตัดสินว่าได้หรือตก การประเมินพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา ควรปฏิบัติ ดังนี้

3.1 ศึกษาพัฒนาการของเด็กระดับก่อนประถมศึกษา ก่อนทำการประเมินพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กแต่ละวัย

3.2 สังเกตพัฒนาการทุกด้านของเด็กแต่ละคนขณะที่ทำกิจกรรมตามตารางกิจกรรมประจำวันทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน

3.3 บันทึกพฤติกรรมของเด็กแต่ละคนอย่างสม่ำเสมอ มีการรวบรวมข้อมูลทุกด้านเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็ก นำมาสรุปและประเมินพัฒนาการเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ของเด็กแต่ละคน

3.4 สรุปผลการประเมินพัฒนาการของเด็กแต่ละคนทุกภาคเรียนและสิ้นปีการศึกษา การประเมินพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการระดมใจของครูผู้สอนที่จะต้องประเมินเด็กแต่ละคนอย่างต่อเนื่องทุกระยะ เพื่อการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาของเด็กแต่ละคนแล้วนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม ส่งเสริมพัฒนาการหรือแก้ไขข้อบกพร่องของเด็กแต่ละคนให้ดีขึ้น และสามารถเสนอผลการพัฒนาของเด็กให้ผู้ปกครองได้ทราบ พร้อมทั้งให้ความรู้ แนวทางพัฒนาเด็กและขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง ในการส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้านหรือแก้ไขข้อบกพร่องของเด็กเป็นรายบุคคล เพื่อเด็กจะได้มีพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพ และพร้อมที่จะเรียนในระดับก่อนประถมศึกษาต่อไป

4. ขั้นตอนปรับปรุงพัฒนา

การปรับปรุงพัฒนา หมายถึง การนำข้อมูลการดำเนินงานแต่ละด้านมาใช้ เพื่อปรับปรุงกระบวนการจัดประสบการณ์ให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ขอบข่ายของการปรับปรุงพัฒนา จะต้องนำผลการดำเนินการที่ได้จากการสรุปผลตั้งแต่ ชั้นเตรียมการ ชั้นการจัดประสบการณ์ และชั้นการประเมินพัฒนาการมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางและวิธีการจัดประสบการณ์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยแรกเกิด - 6 ปี มีความสำคัญยิ่งในการสร้าง พื้นฐานความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นภาระหน้าที่ที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูผู้สอนและบุคลากรในชุมชน ควรให้ความร่วมมือในการอบรมเลี้ยงดู ปลูกฝังการประพฤติ ปฏิบัติ คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ ให้เด็กได้รับความอบอุ่น มั่นคงในอารมณ์ ทำตนให้มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อสังคม มีพฤติกรรมเหมาะสมกับวัยและมีความพร้อมที่จะเรียนต่อในระดับสูงขึ้น หากเด็กในวัยนี้ได้รับการเอาใจใส่ดูแลอย่างถูกต้อง มั่นใจได้ว่า ประเทศชาติจะได้พลเมืองที่มีคุณภาพในอนาคต

การจัดกลุ่มวัตถุประสงค์การศึกษาของบลูม (Bloom's Taxonomy of Educational Objectives)

บลูม (Bloom, 1956) ได้จัดกลุ่มของวัตถุประสงค์ของการศึกษาออกเป็น 3 พัลัย (Domain)

1. พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ความคิด และการใช้ความรู้ไปประยุกต์
2. เจตพิสัย (Affective Domain) เป็นวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวกับด้านความรู้สึก อารมณ์ และทัศนคติซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม
3. ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวกับทักษะในการใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย การประสานงานของการใช้อวัยวะต่าง ๆ การเขียน การอ่าน การพูด การวิ่ง การกระโดด การว่ายน้ำ เป็นต้น

วัตถุประสงค์พุทธิพิสัย (Cognitive Objective)

บลูม (Bloom, 1956 : 26 - 28) ได้แบ่งวัตถุประสงค์พุทธิพิสัยออกเป็น 6 ระดับ ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) บลูม ได้แบ่งความรู้ออกเป็น 3 หมวด ดังนี้

- 1.1 ความรู้ที่เกี่ยวกับความจริงเฉพาะต่าง ๆ โดยมีความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความของสิ่งต่าง ๆ เช่น คำจำกัดความของคำว่า นาม กริยา เป็นต้น

- 1.2 ความรู้เกี่ยวกับวิธีการที่จะใช้เกี่ยวกับสิ่งเฉพาะต่าง ๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับการแบ่งประเภทหรือการจัดกลุ่มตัวอย่าง เช่น การปกครองแบบประชาธิปไตยและการปกครองแบบอิตาเลียน เป็นต้น

2. ความเข้าใจ (Comprehension) หมายถึง การมีความเข้าใจในความรู้ที่เรียน โดยสามารถอธิบายด้วยคำพูดของตนเอง หรืออาจจะสามารถแปลความหมาย (Translation) หรือตีความหมาย (Interpretation) ได้ หรืออาจจะบอกผลตามการกระทำได้

3. การนำความรู้ไปประยุกต์ (Application) หมายถึง ความสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในประสบการณ์ชีวิตประจำวัน ตัวอย่างเช่น ถ้าเรียนเกี่ยวกับการหาพื้นที่ของสี่เหลี่ยมผืนผ้าในห้องเรียน สามารถที่หาพื้นที่ของสนามที่เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าได้

4. การวิเคราะห์ (Analysis) หมายถึง ความสามารถที่จะแบ่งสิ่งที่จะต้องเรียนรู้ออกเป็นส่วนย่อยและแสดงความสัมพันธ์ของส่วนย่อยเหล่านั้น ตัวอย่าง เช่น สามารถจะหยิบยกข้อความจริง (Fact) ต่าง ๆ จากสมมติฐาน ขณะเดียวกันก็จะสามารถชี้ความสัมพันธ์ของข้อความจริงเหล่านั้นได้ หรือสามารถวิเคราะห์ว่าประโยคใดเป็นข้อความจริงและประโยคใดเป็นความคิดเห็น

5. การสังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง ความสามารถที่จะรวบรวมสิ่งที่เรียนรู้ หรือประสบการณ์เข้าเป็นส่วนรวมเป็นสิ่งใหม่ ตัวอย่าง เช่น นักเรียนสามารถจะเขียนเรียงความ เรียบเรียงประสบการณ์ที่ได้จากการไปเยี่ยมสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า หรือประสบการณ์ของตนเอง ตอนโรงเรียนปิดเทอม หรือการเขียน Term paper เกี่ยวกับวิชาที่เรียน

6. การประเมินผล หมายถึง ความสามารถที่จะใช้ความรู้ที่เรียนมาในการตัดสิน วิวินิจฉัยคุณค่าของสิ่งที่ได้เรียนรู้ หรือประสบการณ์จากภรรอ่านหรือการฟัง ตัวอย่าง เช่น หลังจากอ่านหนังสือจบ สามารถตัดสินใจว่าหนังสือดีหรือไม่ดีอย่างไร โดยใช้เกณฑ์ของ ลักษณะหนังสือที่ดี ที่ผู้ชำนาญการ (Expert) ได้ตั้งไว้เป็นหลัก พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็น ส่วนตัวด้วย บลุ่มและผู้ร่วมงานถือว่า วัตถุประสงค์ข้อนี้เป็นขั้นสูงสุดของพุทธิสัย

วัตถุประสงค์เจตพิสัย (Affective Objective)

บลุ่ม (Bloom, 1956 : 29 - 31) ได้แบ่งเจตพิสัยเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. การรับหรือการใส่ใจ (Receiving or Attending) หมายถึง สภาพที่ผู้เรียนเริ่มที่จะเตรียมรับตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่อยู่รอบตัว ดังจะเห็นได้จากพฤติกรรมที่แสดงออก โดยแสดงความตั้งใจที่จะยอมรับรู้หรือรับฟัง

2. การตอบสนอง (Responding) หมายถึง การตอบสนองต่อสิ่งเร้าด้วยความเต็มใจหรือแสดงความพอใจในการตอบสนอง ตัวอย่าง เช่น นักเรียนที่ไปฟังปาฐกถาพิเศษ เรื่องธรรมะ นักเรียนตบมือระหว่างเวลาที่ฟังปาฐกถาและตอนที่ปาฐกถาพูดจบแล้ว ยินดีและเต็มใจจะเขียนเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ฟัง

3. การเห็นคุณค่า (Valuing) หมายถึง การที่ผู้เรียนมีพฤติกรรมตอบสนองเพราะเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียนด้วยตนเอง ไม่ใช่ทำเพราะกลัวถูกทำโทษ อาจจะแบ่งออกเป็น

3.1 การยอมรับค่านิยม (Acceptance of a Value) หมายถึง การที่ผู้เรียนมีความเชื่อว่า สิ่งนั้นมีค่านิยมที่ควรจะยอมรับ เป็นต้นว่า นักเรียนที่ชอบเรียน "ภาษาไทย" เพราะเห็นว่ามีค่านิยมในฐานะเป็นคนไทยควรจะรู้ภาษาไทยให้แตกฉาน

3.2 การที่ตีค่านิยมว่าสำคัญมากหรือน้อย (Preference for a Value) ตัวอย่าง เช่น ผู้เรียนเห็นว่า วิชาภาษาไทยสำคัญกว่าภาษาอังกฤษเพราะเป็นภาษาของชาติ

3.3 มีการผูกมัดตนเอง (Commitment) หมายถึง การยอมรับต่อตนเองและผู้อื่นว่าค่านิยมอันใดอันหนึ่งเป็นสิ่งที่ตนยึดถือ และจะพยายามอุทิศตนทำงานเพื่อค่านิยมนั้น ตัวอย่าง เช่น ถ้านักเรียนเห็นคุณค่าหนังสือและคิดว่าควรจะรักษาให้คงทนก็อาจจะช่วยเจ้าหน้าที่ห้องสมุดทำงานเพื่อรักษาหนังสือ

4. การรวบรวมค่านิยม (Organization) เมื่อผู้เรียนยอมรับค่านิยมหลายอย่างเข้าเป็นส่วนหนึ่งของความคิด ผู้เรียนจะพบว่า มีค่านิยมหลายอย่างมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

ผู้เรียนจะรวบรวมคำนิยามเข้าด้วยกันหรืออาจจะเปรียบเทียบกันว่า คำนิยามใดมีความสำคัญตามความคิดมากที่สุด

5. การยอมรับคำนิยาม เป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาชีวิตที่มีผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรม (Characterization) ในขั้นนี้คำนิยามจะเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพของผู้เรียน คำนิยามจะเป็นแรงภายในที่กระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรม ตัวอย่าง เช่น บุคคลที่ยึดว่าความเมตตาเป็นคุณธรรมที่ทุกคนควรจะต้องถือเป็นหลักในการดำเนินชีวิต พฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลนั้นต่อผู้อื่นจะเป็นเครื่องชี้ว่าบุคคลนั้นมีความเมตตาอย่างสม่ำเสมอ

วัตถุประสงค์ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain)

ทักษะพิสัย หมายถึง วัตถุประสงค์ของกาการศึกษาที่เป็นเรื่องทักษะทางร่างกาย เช่น ทักษะทางการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อ หรือด้านประสาทและกล้ามเนื้อ (Neuromuscular Coordination) วัตถุประสงค์ด้านทักษะมักจะเน้นความรวดเร็ว เที่ยงตรง ถูกต้อง ช้าของคล่องแคล่วของการทำงาน คนส่วนมากมักจะเข้าใจผิดว่า วัตถุประสงค์ด้านทักษะพิสัยเป็นวัตถุประสงค์ของวิชาพลศึกษาเท่านั้น ความจริงวัตถุประสงค์ทักษะพิสัยรวมอยู่ในการเรียนรู้ทุกอย่าง ตั้งแต่การเขียนซึ่งเกี่ยวกับการใช้ดินสอ ปากกา การวาดรูป ตลอดจนการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น การใช้กล้องจุลทรรศน์ในห้องทดลองวิทยาศาสตร์ การพิมพ์ การใช้เครื่องคิดเลข ไม่ว่าจะเป็นเครื่องคิดเลขไฟฟ้าหรือการใช้ลูกคิด

สรุปได้ว่า ทักษะพิสัยเป็นวัตถุประสงค์ที่ควรจะต้องสอดแทรกไปในการสอน และช่วยให้นักเรียนได้ฝึกทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นจนชำนาญ แม้ว่าการแบ่งกลุ่มของทักษะพิสัยไม่ได้ทำโดย Bloom และคณะ แต่ก็มีผู้เขียนเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ทักษะพิสัยไว้หลายท่าน แต่จะขอเลือกมากล่าวเพื่อจะได้เลือกใช้ตามความเหมาะสมเพียง 2 แหล่ง คือ

1. การแบ่งกลุ่มตามหลักพัฒนาการ โดย กิบเลอร์ บาร์คเคอ และไมลส์ (Kibler, Barker & Miles, 1970) ใช้หลักพัฒนาการทางด้านร่างกายของเด็กแบ่งกลุ่มทักษะพิสัยเป็น 4 ประเภท คือ

1.1 การเคลื่อนไหวของร่างกายโดยทั่วไป (Gross Body Movement)

วัตถุประสงค์ในหมู่นี้เป็นความแข็งแรง ความเร็ว ความเที่ยงตรง ตัวอย่าง เช่น นักเรียนสามารถวิ่ง 100 เมตร ได้ในเวลา 20 นาที หรือสามารถปาลูกฟุตบอลได้เป็นระยะทางไกล 10 เมตร เป็นต้น

1.2 การเคลื่อนไหวที่ขึ้นอยู่กับการประสานงานอย่างละเอียดของส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย (Finely Coordinated Movement)

วัตถุประสงค์ในกลุ่มทักษะพิสัยข้อนี้ มักจะเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของร่างกายที่ขึ้นอยู่กับการประสานงานของส่วนต่าง ๆ ของร่างกายและจำเป็นจะต้องอาศัยการทำซ้ำหรือ

การฝึกหัดจึงจะทำได้ดี การประสานงานของอวัยวะต่าง ๆ อาจจะเป็นมือและขา มือและหู หรืออาจจะเป็นการประสานงานของอวัยวะต่าง ๆ มากกว่า 2 อย่าง เช่น ในการขับรถจะต้องใช้การประสานงานของตา มือ เท้าและแขน เป็นต้น

1.3 การสื่อความหมาย โดยการใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายแทนการพูด (Nonverbal Communication Sets)

ทักษะข้อนี้มีความสำคัญต่อคนโดยทั่วไปไม่เฉพาะคนที่ เป็นใบ้ หรือหูหนวกเท่านั้น การสื่อความหมายไม่ว่าจะจำกัดเพียงแต่การพูด ผู้ที่สามารถจะใช้การสื่อความหมายโดยใช้ ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย จะเป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพกว่าคนที่เพียงแต่ใช้การพูดเป็นเครื่องสื่อความหมาย ตัวอย่าง เช่น ถ้านักเรียนต้องการให้ครูทราบว่าคุณสนใจสิ่งที่คุณพูด นักเรียนไม่จำเป็นต้องใช้ ภาษาพูด บอกให้ครูทราบ แต่อาจจะบอกความหมายโดยการนั่งตัวตรงตามองตรงไปที่ครู

1.4 การพูด (Speech)

ทักษะเกี่ยวกับการพูด เป็นสิ่งที่มีมนุษย์เราใช้สื่อความหมาย ผู้ที่มีทักษะในการพูดดี ก็จะช่วยให้อื่นมีความสนใจในสิ่งที่ตนต้องการสื่อความหมาย นักเรียนบางคนมีปัญหาในการพูด เช่น พูดติดอ่าง ครูก็ควรจะช่วยโดยแนะนำให้ไปหานักจิตวิทยาที่ชำนาญการทางด้าน การแก้ไขการพูด (Speech Connection) การสอนวิชาภาษาต่างประเทศหรือการสอนให้เป็น นักพูด นักแสดงละครก็จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับทักษะการพูดอย่างเฉพาะ

2. การแบ่งกลุ่มตามระดับความซับซ้อนยากง่ายของทักษะ โดย ฮาร์วีย์ (Harlow, 1972) ดังนี้

2.1 รีเฟล็กซ์ (Reflex) หมายถึง พฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้า โดยผู้กระทำ ไม่รู้สึกตัวหรือไม่ได้อยู่ในอำนาจของจิตใจ

2.2 การเคลื่อนไหวพื้นฐาน (Basic Fundamental Movements) หมายถึง การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย การใช้กล้ามเนื้อ การประสานงานของการเคลื่อนไหว ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น การเดิน การวิ่ง การกระโดด เป็นต้น

2.3 ความสามารถในการปรับตัวทางทักษะต่อการรับรู้โดยประสาททั้ง 5 (Perceptual Abilities) ทักษะขั้นนี้ผู้แสดงพฤติกรรมโดยใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายอาจจะทำ โดยฟังคำสั่ง หรืออาจจะมีพฤติกรรมตอบสนองโดยการเห็น เช่น เตะลูกฟุตบอลที่กำลังลอยอยู่ใน อากาศได้หรืออาจจะสามารถบอกได้ว่าของที่สัมผัสคืออะไรโดยไม่ต้องดูด้วยตา

2.4 ความสามารถทางจักษุร่างกาย (Physical Abilities) ทักษะในขั้นนี้ หมายถึง ความสามารถที่จะใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว และสามารถทำได้นาน เป็นต้นว่า กนที่วิ่งทน หรือว่ายน้ำระยะไกล ๆ

2.5 การเคลื่อนไหวที่ต้องการความชำนาญและทำได้ดีเลิศ (Skilled Movement) ทักษะขั้นนี้เป็นทักษะที่อาศัยการฝึกหัดมาจนทำได้ชำนาญและไม่ผิด เป็นต้นว่า นักเต้นรำบัลเล่ต์ นักพิมพ์ดีดที่สามารถพิมพ์ได้เร็วและไม่ผิด

2.6 ใช้การเคลื่อนไหวของร่างกายเป็นเครื่องช่วยสื่อความหมายโดยตรง ทักษะขั้นนี้ หมายถึง ใช้การเคลื่อนไหวส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกาย เช่น การพยักหน้า ยกไหล่ เป็นการสื่อความหมายแทนการพูด

กล่าวโดยสรุป การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน จะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการสอนให้สมบูรณ์ ซึ่งควรประกอบด้วยวัตถุประสงค์ทั้ง 3 พิสัย คือ พุทธิพิสัย เจตพิสัย และทักษะพิสัย เพราะจะเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งด้านความรู้ ความคิด ด้านความรู้สึก อารมณ์ ทักษะและมีทักษะทางร่างกาย ประสบความสำเร็จ เกิดความคล่องแคล่วในการทำงาน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

พิชัย ปานยิ้ม (2532 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานและปัญหาการนิเทศ การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดตาก ผลการศึกษา พบว่า

1. งานด้านแนวการจัดการประสบการณ์ มีการประชุมชี้แจง เตรียมตัวครูผู้สอน แนะนำให้ครูสอนตามแผนการจัดการประสบการณ์และประเมินผลจากการสังเกตการสอน
2. ด้านการพัฒนาบุคลากร มีการสำรวจความสนใจและสมัครใจของครูให้โอกาสครูผู้สอนได้แสดงผลงานอิสระและสังเกตพัฒนาการด้านการสอนของครู
3. งานด้านสื่อการเรียนการสอน มีการส่งครูเข้ารับการอบรม สนับสนุนให้ครูผลิตสื่อเอง ให้มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบและมีศูนย์สื่อกลางของโรงเรียน
4. งานด้านการอำนวยความสะดวกและการบริการด้านอื่น ๆ ได้มีการให้ครูช่วยปรับปรุงอาคาร ห้องเรียน เครื่องมือเครื่องใช้และส่งเสริมให้ครูเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน
5. งานด้านการประเมินผล มีการประเมินผลโดยผู้บริหารและครูวิชาการ ให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการและเก็บบันทึกผลการประเมินไว้เป็นหลักฐาน

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากงานการนิเทศการศึกษา คือ ขาดแคลนบุคลากร ขาดงบประมาณสนับสนุน เครื่องมือการประเมินไม่มีคุณภาพ โรงเรียนไม่มีโอกาสกำหนด การประเมินและขาดการติดตามผลการประเมิน

สุรศักดิ์ เสียววิจักขณ์ (2532 : 151 - 152) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหา การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัย พบว่า สภาพการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา โรงเรียนส่วนใหญ่ที่เปิดสอนชั้นเด็กเล็กใช้ตารางกิจกรรมประจำวันใน แผนการจัดประสบการณ์เป็นหลัก ทำนุบุคลากร จัดครูเข้าสอนโดยความสมัครใจ แล้วส่งครูไปร่วมประชุมสัมมนา ด้านกิจกรรม นักเรียน มีการตรวจสอบภาพ จัดเครื่องนอนและให้นักเรียนนำอาหารกลางวันมาจากบ้าน ด้าน อาคารสถานที่ จัดรวมอยู่กับชั้นประถมศึกษา ด้านวิชาการมีปัญหาระดับปานกลางและที่เป็น ปัญหาในระดับมาก คือ โรงเรียนขาดแคลนอุปกรณ์การสอนและอุปกรณ์การเล่น ปัญหาด้าน บุคลากร ด้านงานกิจกรรมนักเรียน ด้านอาคารสถานที่ ด้านงานธุรการและการเงินและด้าน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยรวมมีปัญหาในระดับปานกลาง

นภา คงเมือง (2532 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการศึกษา สำหรับเด็ก ก่อนวัยเรียนของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ผลการศึกษา พบว่า

1. ครูใหญ่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน ในด้านการบริหารและการนิเทศการศึกษา คือมีการปฏิบัติมากในข้อที่มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ให้ค่าปรึกษาแก่ครูได้นอกเหนือจากการเรียน การสอนและมีความคาดหวังในการปฏิบัติมากที่สุด ในข้อที่เน้นให้ครูจัดกิจกรรมการเรียน การสอนในแนวทางที่ส่งเสริมประชาธิปไตยและความคิดสร้างสรรค์ ความสัมพันธ์กับครูผู้สอน ครูใหญ่มีการปฏิบัติมากในข้อที่กระตุ้นให้ครูผู้สอนมีความคิดริเริ่มในการทำงานและมีความคาดหวัง ในการปฏิบัติมากที่สุด ในข้อที่มีความเป็นกันเองกับครูผู้สอนสามารถพบได้ทุกเวลาเมื่อมีปัญหา ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง ครูใหญ่มีการปฏิบัติมากในข้อที่ได้รับความสนใจ ร่วมมือ ช่วยเหลือจากผู้ปกครองในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนักเรียนทั้งในและนอกโรงเรียน และมีความคาดหวังในการปฏิบัติมากในข้อที่ผู้ปกครองให้ความคิดเป็น และข้อเสนอแนะที่เป็น ประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน

2. ครูผู้สอนมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกันในด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน คือ มีการปฏิบัติน้อยในข้อที่นักเรียนได้รับการฝึกให้มีความสนใจและสังเกตสิ่งต่าง ๆ อย่างชัดเจน ถูกต้องและมีความคาดหวังในการปฏิบัติมาก ข้อที่ครูใช้คู่มือเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียน การสอนครูมีการปฏิบัติน้อยและมีความคาดหวังในการปฏิบัติมาก ในเรื่องการดูแลความเรียบร้อย ของที่เก็บอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน การนิเทศการศึกษามีการปฏิบัติน้อยในข้อที่ครูใหญ่ สนใจและเห็นความสำคัญของการนิเทศ มีการตรวจเยี่ยมให้คำแนะนำด้านการสอนอยู่เสมอ และมีความคาดหวังในการปฏิบัติมากในข้อครูใหญ่เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการวางแผนนิเทศการสอนในโรงเรียน

งามนิจ วิทยบำรุง (2533 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า นักบริหารสถานศึกษาและผู้บริหารศึกษาเป็นเพศชาย ส่วนครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาเป็นเพศหญิง มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา 1 - 5 ปี นโยบายการจัดการศึกษาในระดับนี้ มุ่งเน้นเตรียมความพร้อมของนักเรียนก่อนเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 รูปแบบการจัดการศึกษาเป็นชั้นเด็กเล็กและอนุบาล 1 - 2 จัดตามเกณฑ์ของสำนักงานการศึกษาส่วนท้องถิ่น ทั้งนักบริหารการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนระดับก่อนศึกษามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับนี้ วิธีการจัดมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของโรงเรียน

ปัญหาที่พบ คือ เอกสารคู่มือเกี่ยวกับการจัดการศึกษาก่อนประถมศึกษา สื่ออุปกรณ์ ตลอดจนงบประมาณไม่เพียงพอ ห้องเรียนไม่เพียงพอ ไม่เป็นสัดส่วนและคับแคบ นอกจากนี้ยังพบว่า ขาดวิทยากรที่จะแนะนำให้ความรู้ การทวนคำตอบของนักเรียน การให้นักเรียนตอบคำถามด้วยความสมัครใจ การให้ตอบทีละคนไม่ใช่ตอบพร้อมกันทั้งชั้น การเปิดโอกาสให้นักเรียนคนอื่นได้ตอบคำถามในข้อเดียวกันและการเสริมแรงนักเรียนเมื่อตอบคำถามได้

สาลี เหมือนมงคลกุล (2533 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวโน้มของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยศึกษาของไทย ในปีพุทธศักราช 2544 ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์หมุนเวียนที่ไม่ได้จัดตามแผนการจัดประสบการณ์ มีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กดีกว่าเด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์หมุนเวียนที่จัดตามแผนการจัดประสบการณ์

2. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์จากครูที่มีประสบการณ์ในการเข้ารับการอบรม 1 - 2 ครั้ง กับอบรมมากกว่า 2 ครั้ง มีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กไม่แตกต่างกัน

คมขำ วิธานันท์ (2533 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมการสอนระดับก่อนประถมศึกษาในลักษณะของครูผู้สอน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัย พบว่า

1. ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา โดยส่วนรวมมีอายุ ระหว่าง 26 - 35 ปี ไม่มี วุฒิทางการศึกษาด้านอนุบาลศึกษา แต่เคยผ่านการประชุมอบรมและมีประสบการณ์การสอนอยู่ระหว่าง 2 - 6 ปี

2. สภาพปัญหาการจัดการกิจกรรมการสอนก่อนประถมศึกษา กิจกรรมการสอนที่มีปัญหาสูงสุด คือ ด้านการเล่นกลางแจ้งและเครื่องเล่นสนาม ด้านการเคลื่อนไหวและจังหวะ ปัญหาสูงสุด คือ การให้นักเรียนรู้จักสร้างจินตนาการ ด้านกิจกรรมในวงกลมปัญหาสูงสุด คือ

การฝึกให้นักเรียนเล่าเรื่องราวให้ผู้อื่นเข้าใจได้ ด้านกิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) ปัญหาสูงสุด คือ การแสดงออกทางศิลปะ ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ด้านการเล่นตามมุม ปัญหาสูงสุด คือ การจัดให้มีมุมร้านค้าหรืออุปกรณ์ ด้านการเล่นการแข่งปัญหาสูงสุด คือ การจัดศูนย์เล่นน้ำ และด้านเกมการศึกษาปัญหาสูงสุด คือ การให้มีเกมลดตโด

3. สาเหตุต่าง ๆ ที่ทำให้การจัดกิจกรรมไม่ได้รับความสำเร็จเท่าที่ควร คือ

3.1 สาเหตุที่เกิดจากนักเรียน ได้แก่ การรับเด็กเข้าเรียนไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดและเรื่องการใช้ภาษาซึ่งเป็นภาษาถิ่น

3.2 สาเหตุที่เกิดจากครูผู้สอน ได้แก่ ครูไม่มีความรู้ทางการอนุบาลศึกษาและได้รับมอบงานพิเศษนอกเหนือจากงานสอนมากไป

3.3 สาเหตุที่เกิดจากแผนการสอน ได้แก่ ไม่มีรายละเอียดเพียงพอและไม่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

3.4 สาเหตุที่เกิดจากการบริหาร ได้แก่ ขาดการประชาสัมพันธ์เรื่องการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณและการให้ขวัญกำลังใจแก่ครูผู้สอน

วราตี เด็ทไกร (2533 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการจัดประสบการณ์ที่มีต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัย พบว่า

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์และเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมที่ไม่เป็นไปตามแผนการจัดประสบการณ์ มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคมและสติปัญญาสูงขึ้น

2. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์ มีการพัฒนาทุกด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคมและสติปัญญา สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมที่ไม่เป็นไปตามแผนการจัดประสบการณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่เมื่อพิจารณาจากพัฒนาการแต่ละด้าน พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์ มีพัฒนาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่พัฒนาการทางด้านอารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ชอบ ภิญญาคง (2533 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามโครงการอนุบาลชุมชนของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในจังหวัดนราธิวาส ผลการวิจัย พบว่า

1. แผนการจัดประสบการณ์ที่อนุบาลชนบท ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติที่โรงเรียนในอ้อยในปัจจุบัน เกี่ยวกับกิจกรรมในตารางกิจกรรมที่เสนอแนะส่วนใหญ่เหมาะสมและสามารถปฏิบัติตามได้

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับอนุบาลระบุว่า
 ควรเน้นการพูดภาษาไทยในชั้นอนุบาลปีที่ 1 มีการฝึกออกเสียงตัวสะกดท้ายคำบางคำที่เป็น
 ปัญหา ควรจัดกิจกรรมเสริมทักษะภาษาไทยเป็นพิเศษ แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 2
 ควรเน้นการอ่านภาพและเขียนตามแบบ และให้นักเรียนที่จบหลักสูตรระดับอนุบาลชนบท
 มีความพร้อมที่จะเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา

3. ปัญหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับอนุบาลชนบทสำหรับท้องถิ่น
 จังหวัดนครราชสีมา คือ ปัญหาด้านภาษา เด็กใช้ภาษามลายูท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน มีโอกาสใช้
 ภาษาไทยเฉพาะที่โรงเรียนเท่านั้น เด็กระดับอนุบาลชนบทมีอัตราการศึกษาเรียนก่อนข้างสูง
 และผู้ปกครองไม่นำเด็กมาสอบตัวเข้าเรียนตามเวลาที่กำหนด ครูสอนได้ช้าเพราะต้องใช้เวลา
 ฝึกให้เด็กพูดภาษาไทยก่อนกิจกรรมอื่นโดยเฉพาะในภาคเรียนที่ 1 ของชั้นอนุบาลปีที่ 1
 ควรมียุมือเพื่อเสนอแนะวิธีการ เทคนิคต่าง ๆ ในภาคเรียนที่ 1 ของชั้นอนุบาลปีที่ 1 และ
 ควรมียุมือเสริมเพื่อเสนอแนะวิธีการเทคนิคต่าง ๆ ในกิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมกลางแจ้ง
 และเกมการศึกษาสำหรับเด็ก

สุวิภา ผาธา (2534 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการในการจัดการเรียนการสอน
 ของครูที่สอนในโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และครูที่สอนในโรงเรียนที่นักเรียนมี
 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ ปีการศึกษา 2532
 ใน 4 ด้าน คือ ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียน
 การสอนและด้านการวัดการประเมินผล จำนวน 152 คน ผลการวิจัย พบว่า ความต้องการใน
 การจัดการเรียนการสอนของครูที่สอนในโรงเรียนที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ด้าน
 การกิจกรรมการเรียนการสอนและด้านสื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ส่วนความต้องการ
 ในการจัดการเรียนการสอนของครูที่สอนในโรงเรียนที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำอยู่
 ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการ
 กิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ ตามลำดับ

ชวาล การินทร์ (2535 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค้นคว้าปัญหาการดำเนินงานการจัด
 การศึกษาชั้นเด็กเล็กของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
 จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษา พบว่า

1. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ดำเนินการจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็ก สังกัดสำนักงาน
 การประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี มีระดับปัญหาการดำเนินงานจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็ก โดย
 ส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาตามตัวแปรที่ศึกษา ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า

1.1 ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ดำเนินการจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็ก สังกัด
 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่

ขนาดกลางและขนาดเล็ก มีปัญหาการดำเนินงานการจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็กอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งโดยส่วนรวมและเป็นรายด้าน

1.2 ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ดำเนินการจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็ก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ที่มีประสบการณ์ในการดำเนินงานการจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็ก 3 ปี และต่ำกว่า 4 - 6 ปี และ 7 ปีขึ้นไป มีระดับการจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็กอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งโดยส่วนรวมและเป็นรายด้าน

2. เมื่อเปรียบเทียบระดับปัญหาการดำเนินงานการจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็ก ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี พิจารณาจำแนกตามตัวแปรที่จะศึกษา พบว่า

2.1. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ดำเนินการจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็ก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน (ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก) มีระดับปัญหาการดำเนินงานการจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็ก โดยส่วนรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า งานบริหารด้านวิชาการ งานบริหารด้านบุคลากร งานบริหารด้านอาคารสถานที่ และงานบริหารด้านธุรการและการเงิน มีระดับปัญหาการดำเนินงานการจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็กแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนงานบริหารด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีระดับปัญหาการดำเนินงานการจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็กแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.2 ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ดำเนินการจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็ก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ที่มีประสบการณ์ในการดำเนินการจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็ก ทั้งโดยส่วนรวมและเป็นรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.3 ไม่พบปฏิสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระหว่างขนาดโรงเรียนกับประสบการณ์ในการจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็ก ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา

มณีวรรณ นามโสม (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการประเมินโครงการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษา พบว่า โดยรวมความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่บริหารการประถมศึกษา ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน เกี่ยวกับโครงการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเห็นด้วยอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านการผลิต

ปัญหาที่พบในการศึกษา คือ งบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอ ขาดห้องเรียน โต๊ะเก้าอี้ ตู้เก็บอุปกรณ์ และสื่อ วัสดุ - อุปกรณ์ต่าง ๆ ทำให้การดำเนินการตามโครงการเป็นไปอย่างล่าช้า อันเป็นผลกระทบต่อความสำเร็จและประสิทธิผลของโครงการ

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่บริหารการประถมศึกษา ศึกษาในเทศก์ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน โดยรวม พบว่า ทั้ง 4 กลุ่ม มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านสภาพแวดล้อมระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับครูผู้สอน โดยผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นมากกว่าครูผู้สอน ส่วนด้านอื่น ๆ พบว่า ทั้ง 4 กลุ่ม มีความเห็นไม่แตกต่างกัน

อัญชลี โตอุตสาห์ (2538 : 260 - 270) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามแผนงานจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเขตการศึกษา 1 ผลการศึกษา พบว่า

1. การเตรียมการดำเนินงานด้วยการศึกษานโยบายและแนวทางการดำเนินงานจากเอกสารของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด โรงเรียนและศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา มีการกำหนดนโยบายและวางแผน เตรียมบุคลากรประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เตรียมงบประมาณและเตรียมการประเมินผล ปัญหาสำคัญที่พบ ในการเตรียมการดำเนินงาน คือ การอบรมประชุมสัมมนาใช้เวลาน้อยเกินไป บุคลากรมีความรู้น้อยและทักษะไม่เพียงพอ การประสานงานขาดการติดตามประเมินผลงานแต่ละขั้นตอน และขาดงบประมาณการจัดทำเครื่องมือประเมิน

2. การดำเนินการตามแผนงาน มีการกำหนดแผนงานและโครงการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร การปรับปรุงศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ให้เป็นแหล่งวิชาการ จัดกิจกรรมส่งเสริมการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สร้างแรงจูงใจ ในการปฏิบัติงานและนิเทศติดตามผล การดำเนินงานใช้งบประมาณจากเงินงบประมาณ ปัญหาสำคัญที่พบในการดำเนินงาน คือ ขาดงบประมาณในการจัดทำแผนงานและโครงการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร ระยะเวลาในการดำเนินงานไม่เพียงพอ ขาดเอกสารในการดำเนินงาน ศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สื่อและเอกสารทางวิชาการมีไม่เพียงพอ เนื่องจากมีภาระกิจอื่นมากและงบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอ

3. การประเมินผลการดำเนินงาน มีการประเมินผลระหว่างการดำเนินงานและประเมินผลเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงาน มีการสรุปผลและรายงานผลต่อหน่วยงานต้นสังกัด ปัญหาสำคัญที่พบในการประเมินผลการดำเนินงาน คือ ขาดความต่อเนื่องในการติดตามประเมินผลและขาดการประสานงานที่ดีในการดำเนินงานไม่คล่องตัว

รพีพร ภรรรฐวานนท์ (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ปีการศึกษา 2538 ผลการศึกษา พบว่า

1. การประเมินมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา โดยรวมอยู่ในคุณภาพดี เมื่อจำแนกมาตรฐาน พบว่า มีระดับคุณภาพดี จำนวน 15 มาตรฐาน และระดับคุณภาพที่น่าพอใจ จำนวน 1 มาตรฐาน คือ มาตรฐานที่ 8 โรงเรียนมีบุคลากรเพียงพอ โดยให้จัดปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม

2. ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านการจัดบริการส่งเสริมสุขภาพอนามัย ลำดับที่ 2 ด้านการจัดบุคลากร ลำดับที่ 3 ด้านการจัดประสบการณ์ ลำดับที่ 4 ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ลำดับที่ 5 ด้านพัฒนาการของเด็กเล็ก และลำดับสุดท้ายด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

3. เปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนที่มีต่อการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา โดยรวม พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีระดับความคิดเห็นมากกว่าครูผู้สอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีระดับความคิดเห็นมากกว่าครูผู้สอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ใน 4 ด้าน คือ ด้านการจัดประสบการณ์ ด้านการจัดบริการส่งเสริมสุขภาพอนามัย ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และด้านพัฒนาการของเด็ก นอกนั้นไม่แตกต่างกัน

สุชน แก้วบุตร (2540 : 75 - 87) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาปัญหาการบริหารงานระดับก่อนประถมศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา ผลการศึกษา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนขนาดต่ำกว่า 12 ห้องเรียน กับขนาดโรงเรียนตั้งแต่ 12 ห้องเรียนขึ้นไป มีปัญหาการบริหารงานโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า งานบุคลากรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารโรงเรียนขนาดต่ำกว่า 12 ห้องเรียนมีปัญหาการบริหารงานมากกว่าผู้บริหารโรงเรียนขนาดตั้งแต่ 12 ห้องเรียนขึ้นไป ส่วนองค์ประกอบอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

วรพจน์ ดวงเนตร (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช

2537 และปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัย พบว่า

พฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของครูตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับปฏิบัติดีมาก เมื่อจำแนกแต่ละมาตรฐาน พบว่า มีระดับการปฏิบัติมากที่สุดทุกมาตรฐาน เมื่อจำแนกตามวิชาเอกการศึกษาปฐมวัย มีการปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผู้ที่สำเร็จการศึกษาวิชาเอกอื่น ๆ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครู โดยรวม รายด้านและรายข้อจำแนกตาม การสอนของผู้สำเร็จวิชาปฐมวัยและวิชาอื่น ๆ พบว่า ปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครู อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 5 ด้าน

งานวิจัยต่างประเทศ

แซนดรา (Sandra. 1981 : 39 - 40) ได้ทำการวิจัยเมื่อ ค.ศ 1981 เรื่อง การขยาย เวลาของโรงเรียนอนุบาล มีผลต่อการปรับตัวของเด็กหรือไม่ ได้ข้อเสนอกว่าผล การวิจัยว่า นักเรียนระดับ 1 ที่มาจากโรงเรียนที่ขยายเวลาเรียนจะมีการปรับตัวทางสังคมได้ดีกว่านักเรียน ที่มาจากโรงเรียนอนุบาลที่ใช้เวลาปกติ

บีมอน (Beamon. 1991 : 405) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศ ในห้องเรียนกับยุทธศาสตร์การใช้คำถาม เพื่อพัฒนาการทางด้านความรู้ ความคิด จุดมุ่งหมายของ การวิจัยครั้งนี้เพื่อดูว่า บรรยากาศในห้องเรียนกับยุทธศาสตร์การใช้คำถาม ส่งผลกระทบต่อ การพัฒนาการทางด้านความรู้ ความคิดหรือไม่ โดยทำการทดลองกับนักเรียน ที่เรียนศิลปะภาษา ระดับ 8 จำนวน 30 คน แบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง 15 คน กลุ่มควบคุม 15 คน ผลการวิจัย พบว่า บรรยากาศในห้องเรียนกับยุทธศาสตร์การใช้คำถามของครู มีความสัมพันธ์กับระดับ พัฒนาการทางด้านความรู้ ความคิดของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เบสเคทท์ (Baskett. 1991 : 361) ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาก่อนวัยเรียนและทักษะการเตรียมความพร้อมทางการเรียนของเด็กอนุบาล โดยศึกษากับ นักเรียน 2 กลุ่มที่อยู่ในชุมชนท้องถิ่น กลุ่มที่หนึ่งได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียน ตามปกติ ส่วนกลุ่มที่สองไม่ได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียนการกำหนดเนื้อหา ได้รวบรวมเอาค่าและความคิดรวบยอดเกี่ยวกับจำนวน ภาพและเสียง ทักษะทางกล้ามเนื้อใหญ่ และกล้ามเนื้อเล็ก ผลการวิจัย พบว่า พัฒนาการด้านทักษะทั้งหมดทั้งสองกลุ่ม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

บริกแมน (Brigman. 1992 : 281 - 285) ได้ศึกษาผลของการฝึกความพร้อมทางการเรียนในด้านการฟัง ความตั้งใจและทักษะทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นอนุบาลศึกษา โดย

ศึกษากับนักเรียนอนุบาลศึกษา จำนวน 12 ห้องเรียน (260 คน) จากโรงเรียนประถมศึกษาในเมืองแอ็ดแลนติก ทำการสุ่มตัวอย่าง จำนวน 6 ห้องเรียน เป็นกลุ่มทดลอง และอีก 6 ห้องเรียน เป็นกลุ่มเปรียบเทียบ ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ หลักสูตรการเตรียมความพร้อมทางการเรียน ส่วนตัวแปรตาม มี 2 ตัว คือความเข้าใจในการฟัง ซึ่งมี 45 ข้อ เป็นข้อสอบย่อย ๆ ของ Stanford Early School และพฤติกรรมการความเข้าใจ ซึ่งครูวัดโดยใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวน ผลการวิจัย ปรากฏว่า นักเรียนที่ได้รับการเตรียมความพร้อมทางการเรียน ได้คะแนนความเข้าใจในการฟังและพฤติกรรมการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการเตรียมความพร้อมทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา นับว่าเป็นรากฐานของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชน เพราะเด็กที่มีอายุระหว่าง 4 - 6 ปีนั้น กำลังอยู่ระหว่างวัยที่ต้องการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคมและสติปัญญา จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจกระบวนการพัฒนาเด็กอย่างถูกต้อง จึงจะสามารถพัฒนาศักยภาพคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้

กรอบความคิดในการวิจัย (Theoretical Framework)

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนอนุบาลอำเภอ สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ เกี่ยวกับ

1. กระบวนการจัดประสบการณ์ตามหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 ทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

- 1.1 ชั้นเตรียมการ
- 1.2 ชั้นการจัดประสบการณ์
- 1.3 ชั้นการประเมินพัฒนา
- 1.4 ชั้นพัฒนาปรับปรุง

2. การจัดกลุ่มวัตถุประสงค์ของการศึกษาของบลูม (Bloom's Taxonomy of Educational Objectives) ทั้ง 3 พิสัย คือ

- 2.1 พุทธิพิสัย (Cognitive Domain)
- 2.2 เจตพิสัย (Affective Domain)
- 2.3 ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain)